

הישיבה המאתיים-ושלושים-ושבע של הכנסת השביעית

יום שלישי, י"ב כסלו תשל"ב (30 נובמבר 1971)
ירושלים, הכנסת, שעה 16.00

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר ב. צ. קשת:

הונחו על שולחן הכנסת לקריאה ראשונה מטעם הממ"שלה: א. חוק עבודת הנוער (תיקון מס' 3), תשל"ב - 1971; ב. חוק מילווה פיתוח (תיקון מס' 9), תשל"ב - 1971.

אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. ראשונה נשמע הדעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

מוזכר הכנסת ח. ליאור:

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבד להודיע כי היום

ב. שאלות ותשובות

2. פסק-דין בעניין תחנת מוניות ליד "בנייני האומה"

חבר-הכנסת י. בן-מאיר שאל את שר התחבורה ביום י"ב בחשון תשל"ב (31 באוקטובר 1971):

ביום ד' בתשרי תשל"ב (23 בספטמבר 1971) נתן בית-המשפט העליון פסק-דין שבו הפך צו על תנאי נגד המפקח על התעבורה להחלטתו והורה למפקח על התעבורה לתת רישון לחברת מוניות להקים תחנה ליד "בנייני האומה".

במסגרת פסק-הדין מתחו שופטי בית-המשפט העליון ביקורת קטלנית על המפקח על התעבורה וה-אשימוהו, בין היתר, בכך: א. שהצהרותיו הן דיקט-טוריות; ב. שהוא מנסה לעקם את החוק בהתאם לרצונו; ג. שהוא מסווה את כוונותיו האמיתיות על-די שימוש בשפה מקצועית, וזאת כדי להטעות; ד. שהוא התערב בצורה בלתי-חוקית בחופש המסחר והעבודה.

אבקש לדעת:

אילו צעדים ינקוט השר נגד המפקח על התעבורה לאור הערותיהם של שופטי בית-המשפט העליון?

שר-התחבורה ש. פרס:

אמנם הלשון שנקטו שופטי בית-המשפט הגבוה לצדק בתיק בג"צ 58/71 היתה לשון חריפה, ועמדתו של המפקח על התעבורה לגבי מיקום תחנת המוניות לא נתקבלה בבית-המשפט, אולם שיקוליו ופעולותיו של המפקח בעניין זה נעשו בתום-לב. לפיכך לא מצאתי מקום לנקוט צעדים נגדו.

לאור הביקורת שבפסק-הדין הוריתי לרשויות המש"ר לתקן את הליקויים הטעונים תיקון.

3. תנאי השכר של טייסי "אל על"

חבר-הכנסת י. בן-מאיר שאל את שר התחבורה ביום כ"ד בחשון תשל"ב (12 נובמבר 1971):

בעתון "ידיעות אחרונות" מיום ה' בחשון תשל"ב (24 באוקטובר 1971) הופיעה ידיעה האומרת כי טייס של חברת "אל על" קיבל באחד מחודשי קיץ זה מש"כורת חדשית שעלתה על 9,000 לירות נטו.

היו"ר ב. צ. קשת:

חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף א' בסדר-היום: שאלות ותשובות.

1. מחירי הנסיעה ברכבת ומספר הנוסעים בה

חבר-הכנסת ש. י. גרוס שאל את שר התחבורה ביום י"ב בחשון תשל"ב (31 באוקטובר 1971):

בשנים האחרונות חלה ירידה ניכרת במספר הנוסעים ברכבת. באותה תקופה גם קטנה ההפרשיות שבין מחירי הנסיעה ברכבת ובין הנסיעה באוטובוס, בעקבות העלאת המחירים בשני אמצעי התחבורה.

לפני שבועיים הועלו מחירי הנסיעה באוטובוס. כפי שמורסם בעתונות, שוקל משרד התחבורה להעלות גם את מחירי הנסיעה ברכבת.

אבקש לדעת:

1. האם אין לראות בהפרש הקטן שבין מחירי הנסיעה ברכבת למחירי הנסיעה באוטובוס אחת הסיבות לירידת מספר הנוסעים ברכבת?

2. האם מתקיימים דיונים על העלאת מחירי הנסיעה ברכבת?

3. האם עשויה - לדעת כבוד השר - אי-העלאת מחירי הנסיעה ברכבת להגדיל את מספר הנוסעים?

4. אם כן - האם מוכן כבודו לזום החלטה שלא להעלות את מחירי הנסיעה ברכבת?

שר-התחבורה ש. פרס:

לשאלה 1: לא. מספר הנוסעים ברכבת עלה מ-4,007,000 בשנת 1969/70 ל-4,113,000 בשנת 1970/71.

לשאלה 2: כן.

לשאלה 3: ספק. הנוסיון מלמד כי במשך עשר השנים האחרונות אין הירידה במספר הנוסעים קשורה בהפרשי תעריפים בין הרכבת לבין האוטובוסים, אלא בטיב השירות. כך, למשל, חלה ירידה תלולה בקו תל-אביב-ירושלים, שבו היה קיים הפער הגדול ביותר בתעריפי הנסיעה.

לשאלה 4: לא.

אבקש לדעת:

לשאלה 3: לשאלה זו התייחסתי בתשובתי להצעה לחדר-היום בעניין "ליילנד", ביום 25 במאיר 1971. באותה הודמנות פירטתי את הצדדים החיוביים והשליליים שבמתן עדיפות או בלעדיות ליצרן רכב מחוץ-לארץ, וכן את השקולים שהביאו למתן הבלעדיות ל"ליילנד" בשנות השישים.

5. טענותיהן של דיילות "אל על" בדבר הפליה

חבר-הכנסת ת. טובי שאל את שר התחבורה ביום כ"ד בחשוון תשל"ב (12 בנובמבר 1971):

קיבלתי, כיתר חברי הכנסת, תזכיר מנציגות הדיילות בוועד אירגון דיילי צוות אוויר המועסקות ב"אל על", ובו מעלות נציגות הדיילות טענות כבדות-משקל על הפלייתן וקיפוחן כנשים עובדות.

הנני לשאול את כבוד השר כאחראי לפעולתה של חברת "אל על":

א. האם זה נכון שעל כל דיילת שמצטרפת לחברת "אל על" (משנת 1968 ואילך) לחתום ולהתחייב כי תועסק אך ורק עד גיל 35 או עד מלאת עשר שנים לכניסתה לעבודה, הכל לפי התאריך המוקדם יותר? אם כן - האם אין בדעת השר לפעול לשינוי מצב זה?

ב. האם זה נכון שנאסר על דיילת שטרם מלאו ארבע שנים לעבודתה כקבועה ב"אל על" להינשא - אחרת תפוט? אם כן - האם אין בדעת השר לפעול לשינוי מצב זה?

ג. האם זה נכון שנאסר על דיילת להינשא לאיש צוות אוויר - אחרת תפוט? אם כן - האם אין בדעת השר לפעול לשינוי מצב זה?

ד. האם זה נכון שעל דיילת העובדת מעל לארבע שנים כקבועה, הנישאת ונכנסת להריון, לצאת לחופשה ללא תשלום - ועם הלידה היא מפוטרת - כל זאת בניגוד לחוק העסקת נשים, האוסר פיטורי אשה בהריון, אלא באישור שר העבודה (ועל שר העבודה נאסר להתיר פיטורי עובדת מסיבת הריונה)? אם כן - האם אין בדעת השר לפעול לשינוי מצב זה?

ה. האם זה נכון שעל דיילת בעלת יותר מארבע שנות ותק הנישאת יש משמעת עבודה מיוחדת, להבדיל משאר אנשי צוות דיילי אוויר? אם כן - האם אין בדעת השר לפעול לשינוי מצב זה?

ו. האם נכון שדרגת דייל כלכלי, שהיא הדרגה הבכירה בדרגות הדיילות, מיועדת לבגדים בלבד ודיילת אינה זכאית לקבל תפקיד זה? אם כן - האם אין בדעת השר לפעול לשינוי מצב זה?

ז. האם זה נכון שדיילת, בניגוד לדייל, אינה יכולה להגיע לתפקידי מינהל ופיקוח? אם כן - האם אין בדעת השר לפעול לשינוי מצב זה?

ח. האם זה נכון, כי דיילת שנפטרה אין שאיריה זכאים לגמול שאיריהם, להבדיל מדיילות, ששאיריהם זכאים לאותו גמול? אם כן - האם אין בדעת השר לפעול לשינוי מצב זה?

שר-התחבורה ש. פרס:

ראה נא תשובתי שניתנה ביום 16 בנובמבר 1971 לשאלתה של חבר-הכנסת יהודה בן-מאיר בעניין זה.

1. האם ידיעה זו נכונה?

2. מה הם תנאי השכר של טייסי "אל על", בכלל זה הסכמים וסידורים בדבר ניכוי מס הכנסה, וכל התוספות בעד שעות נוספות ודברים אחרים?

3. כמה משכורות שולמו לטייסי החברה בחודשים יולי ואוגוסט שעלו על 5,000 לירות?

4. כמה משכורות שולמו בחודשים אלה שעלו על 7,000 לירות?

שר-התחבורה ש. פרס:

1-4. השכר של אנשי צוות אוויר מורכב בחלקו ממטבע חוץ. דבר זה קיים מאז ייסוד החברה, והוא נובע מכך שאנשי צוות האוויר שוהים בחוץ-לארץ מדי חודש בחודשו 12-20 יממות, בהתאם ללוח הטיסות. לצורך חישוב מס נחשב החלק במטבע החוץ בדולר כלירה ישראלי.

בחודשים יולי ואוגוסט 1971, שהם חודשי שיא במבצעי החברה, והם מצריכים שעות עבודה נוספות מרובות, שולמה משכורת של 2,700 ל"י ו-320 ל"י ש-36 טייסים בכירים (קברניטים) מתוך 131 טייסים.

באותם חודשים יולי ואוגוסט שולמה משכורת של 4,000 ל"י ו-450 ל"י ש-12 טייסים קברניטים בכירים המועסקים במטוסי הג'מבו (747). חלק מהם ממלא בנוסף לתפקידי קו טיסה גם תפקידי פיקוח מקצועי. משכורתם כוללת גם גמול תפקיד.

4. תנאי החווה של הממשלה עם חברת "ליילנד"

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר התחבורה ביום כ"ד בחשוון תשל"ב (12 בנובמבר 1971):

עתוני ה-4 בנובמבר 1971 מביאים את דבריו של המנהל הכללי של משרד התחבורה, מר רמון הראל, בעניין "ליילנד". לפי שהתפרסם אמר מר הראל, כי הבלעדיות של "ליילנד" באוטובוסים תימשך עד סוף 1972 ושל משאיות עד 1973.

אבקש לדעת:

1. האם אמר מר הראל את הדברים המובאים לעיל?

2. האם נשקלה במשרדי הממשלה המופקדים על משק התחבורה שאלת ההמשך לקיום הבלעדיות לחברת "ליילנד"? אם נשקלה הדברים מחדש - מה הנימוקים להמשך קיום הבלעדיות?

3. האם נבדק אי-פעם אם המונופול שנתנה הממשלה לליילנד היה לתועלת המשק הישראלי או פגע בו? אם נערכה בדיקה - מה העלתה הבדיקה?

שר-התחבורה ש. פרס:

לשאלה 1: לא. מנכ"ל המשרד אמר, שבשעת המשא-ומתן עם "ליילנד" בינואר 1971 הוחלט על ביטול הבלעדיות שניתנה ל"ליילנד" בהרכבה מקומית, וסוכם שלגבי משאיות תיפסק הבלעדיות ב-1 בפברואר 1973 ולגבי אוטובוסים ב-1 בפברואר 1974.

לשאלה 2: הסיכום מחדש ינואר נכון עתה מחדש, בעקבות המשבר שפקד את מפעלי "אוטוקרס-ליילנד".

חוברת ו', ישיבה דל"ז

— שאלות ותשובות (ורדיגר, פרס, ארדור, י. תמיר) —

לוח, מיועדת לגברים בלבד, ודיילת אינה זכאית לקבל תפקיד זה.

ז. אין דיילת, בניגוד לדייל, יכולה להגיע לתפקיד מינהל ופיקוח.

ח. דיילת שנפטרה אין שאיריה זכאים לגמול שאי-רים, להבדיל מדיילים ששאיריהם זכאים לאותו גמול.

ועוד נאמר בתלונה:

"כתוצאה מהוראות דרקוניות אלה נמנעות הדיילות מלהינשא לבחיר לבן, ואלו שנישאות נמנעות מלהיכנס להריון. זאת ועוד: לאחר עשר שנות עבודה נותרות הדיילות ללא מקצוע וללא אמצעי קיום, כשאפשרויות השתלבותן בעבודה אחרת מוגבלות."

בקשר לכך אודה לכבוד השר אם יואיל להשיבני: כיצד נתאפשר קיום מצב כזה בחברת "אל על", ומה נעשה על-ידו לתיקונו?

שר-התחבורה ש. פרס:

ראה נא תשובתי שניתנה ביום 16 בנובמבר 1971 לשאלתה של חבר-הכנסת יהודה בן-מאיר בעניין זה.

8. רמת נמל-התעופה לוד מבחינת התקן הבין-לאומי

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר התחבורה ביום כ"ד בחשוון תשל"ב (12 בנובמבר 1971):

יואיל נא כבודו להשיבני:

באיום מידה מספק נמל-התעופה בלוד את התקן הבין-לאומי הנדרש מבחינת הציוד, הממדים, הסדרים ודרכי הניהול (ביחס לתנועה המתנהלת בו כיום)?

שר-התחבורה ש. פרס:

נמל-התעופה לוד וציודו מוגדרים — בטרימינולוגיה הבין-לאומית — כשדה בקטגוריה מספר 1, כלומר שה-גישה אליו ניתנת מגובה של 250 רגל.

בכוונתנו להכשיר חלק ממנו לקטיגוריה מספר 2, כלומר נגישות בגובה עד 50 רגל. לדוגמה: פרנקפורט, קופנהגן, רומא, וציריך מוגדרים בקטיגוריה 1; אמסטרדם, פאריס ולונדון בקטיגוריה 2.

בתכניתנו גם להגדיל בחודשים הקרובים את ציוד הפריקה למטוסי 747. עם הפעלת 2 מסלולים נוספים עד קיץ 1972 ישופר המצב מאוד.

הסדרים ודרכי הניהול מעודכנים ומשופרים דרך קבע.

9. טענותיהן של דיילות "אל על" בדבר הפליה

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר התחבורה ביום כ"ד בחשוון תשל"ב (12 בנובמבר 1971):

נציגות הדיילות בוועד אירגון דיילי צוות אוויר ב"אל על" מפרטת בתזכיר מיום 24 באוקטובר 1971, שנשלח לחברי הכנסת, פרטים בדבר קיפוחן בעבודה. בין היתר נאמר בתזכיר כי "קיימות הפליות חמורות כלפי נשים בתור שכאלו הכלולות בחוזה העבודה הקיים ב"אל על", שהן נוגדות האמנה הבין-לאומית בדבר אי-הפליה בתעסוקה". על אמונה זו חתומה אף ישראל. בין הקיפוחים פיטורין בגיל 35 שנה, איסור נישואין לאיש צוות אוויר, איסור גישואין בטרם מלאו ארבע שנים לעבודה ועוד. תזכיר זה הומצא לשר במלואו.

6. טיפול בתיאום בין תכניות "נתיבי איילון" ותכנית-אב לתחבורה בתל-אביב

חבר-הכנסת א. ורדיגר שאל את שר התחבורה ביום כ"ד בחשוון תשל"ב (12 בנובמבר 1971):

בעתון "מעריב" מיום ישי, י' בחשוון תשל"ב, אשר העתקו הגני מצרף כאן, מתפרסם מאמר מפרי עטו של האיג"ז. רוזין תחת הכותרת: "נתיבי איילון — אזהרה". בעל המאמר מתריע על אי-התאמה גמורה בין תכנית-אב לתחבורה בתל-אביב ובתי לבין עבודות תכנית איילון המתבצעות עכשיו, ומביע חשש שעלול להיגרם ביזבוז עקב אי-התאמה זו.

אבקש לדעת:

א. האם ידוע לשר על כך?

ב. האם נבדקו כל התכניות המשולבות וכל אלה הקשורות עם בעיות התחבורה בתל-אביב וסביבתה?

ג. מה בדעת כבוד השר לעשות כדי להעמיד את האחראים לכל הפרויקט הענק הזה על החשש בביזבוז, לבד ולכן כספי ציבור לטמיון?

שר-התחבורה ש. פרס:

א-ג. קיים תיאום בין תכניות "נתיבי איילון" לבין תכניות הפיתוח של מערכות הדרכים באזור המטרופוליטן של תל-אביב. יתירה מזו, הפרויקט מופיע בכל האלטרנטיבות התיכנוניות של מערכות הדרכים באזור, שהוכנו בעשרים השנים האחרונות, ובכולן הוא משמש כעורך מרכזי.

בתיכנון "נתיבי איילון" הושם דגש מיוחד בהתאמתו לרשתות הדרכים החוצות והמקבילות לו. כן הובאה בחשבון התכנית להקמת מערכת הסעה המונית באזור המטרופוליטן של תל-אביב.

7. טענותיהן של דיילות "אל על" בדבר הפליה

חבר-הכנסת י. ארדור שאל את שר התחבורה ביום כ"ד בחשוון תשל"ב (12 בנובמבר 1971):

קיבלתי, כמו חברי כנסת אחרים, את תלונת נציגות הדיילות בחברת "אל על", שעיקרן כלהלן:

א. על כל דיילת שמצטרפת לחברת "אל על" (משנת 1968 ואילך) לחתום ולהתחייב כי תועסק אך ורק עד גיל 35 או עד מלאת עשר שנים לכניסתה לעבודה — הכל לפי התאריך המוקדם יותר.

ב. נאסר על דיילת שטרם מלאו ארבע שנים לעבודתה כקבועה ב"אל על" להינשא — אחרת תפוטרה.

ג. נאסר על דיילת להינשא לאיש צוות אוויר — אחרת תפוטרה.

ד. על דיילת העובדת מעל לארבע שנים כקבועה, הנישאת ונכנסת להריון, לצאת לחופשה ללא תשלום — ועם הלידה היא מפוטרת — כל זאת בניגוד לחוק העסקת נשים האוסר פיטורי אשה בהריון, אלא באישור שר העבודה (ועל שר העבודה נאסר להתיר פיטורי עובדת מסיבת היריונה). הפיקציה של חופשה ללא תשלום עם תחילת ההריון היא נסיון עלוב לעקוף את החוק.

ה. על דיילת בעלת יותר מארבע שנות ותק הנישאת יש משמעת עבודה מיוחדת, להבדיל משאר אנשי צוות דיילי אוויר.

ו. דרגת דייל כלכל, שהיא הבכירה בדירוג הדיי-

11. הקצבות משרד התחבורה לפעולות למען מניעת תאונות דרכים

חבר הכנסת ז. המר שאל את שר התחבורה ביום ג' בכסלו תשל"ב (21 בנובמבר 1971):

בעתונות נמסר שהנוק הכלכלי למשק הלאומי מת-אונות הדרכים של השנה האחרונה הגיע ל-500 מיליון לירות, וזאת בנוסף למאות הרוגים ואלפי פצועים.

אבקש לדעת:

כמה כסף מוציא משרד התחבורה לשנה לטיפול במניעת תאונות הדרכים?

שר התחבורה ש. פרס:

בתקציב משרד התחבורה לשנת 1971/72 יועד סכום של 11.5 מיליון לירות לפעולות למלחמה בתאונות הדרכים. סכום זה מיועד ישירות לפעולות בטיחותיות, כגון: התקנת אביזרי בטיחות בדרכים עירוניות, הסדר צמתים שבהם אירעו תאונות, פעולות להגברת אכיפת החוק (סיירת הבטיחות בגוש דן), פעולות פירסום והסברה, וכן פעולות מחקר בטיחותיות.

בנוסף לכך משקיע משרד התחבורה, בשיתוף עם הרשויות המקומיות, אמצעים לפיתוח רשת הכבישים העורקית, פיתוח אשר יש בו כדי להגביר את בטיחות הנסיעה במרכזי הערים. חלקו של המשרד בהשקעות אלה מגיע בשנת 1971/72 ל-37 מיליון לירות.

12. תכנון לפתרון בעיות ההסעה ההמונית בגוש דן

חבר הכנסת י. תמיר שאל את שר התחבורה ביום ג' בכסלו תשל"ב (21 בנובמבר 1971):

השר הודיע ברבים לא אחת כי "הפתרון לבעיות ההסעה ההמונית בתל-אביב יפו הנו הרכבת העלית והתחתית שתיכנה בשנות השמונים".

בערים מאורגנות ביותר באירופה מתמשכת הבנייה בקצב איטי וההוצאות על בניית רכבת תחתית מאמירות פי כמה במשך תקופת הבנייה. לפיכך קשה לקבוע לוח זמנים למפעל כזה אצלנו, ומשום כך אבקש את כבודו להשיבני:

1. מה הוא תכנון המשרד לתקופת הביניים (עד להגשמת התכנית הנ"ל) לפתרון בעיות ההסעה ההמונית בגוש דן?
2. מה הן התכניות המוחשיות בדבר קידום פרויקט הרכבת התחתית והעלית ומהו לוח הזמנים המשווער?

שר התחבורה ש. פרס:

1. עד להקמת מערכת ההסעה ההמונית נפעל לשיפור התחבורה הציבורית בדרכים הבאות: א. נתכנן וכניס דגם חדש לאוטובוס לנוחיות הנוסע, אוטובוס אשר יכלול איורודור ומזוג ויהיה עשוי לצמצם את הרעש, ויהיה האוויר וכו'; ב. תשונה מערכת הקווים ותותאם לצרכי הפיתוח העירוני ולביקוש לנסיעות; ג. תינתן עדיפות תנועתית לרכב ציבורי על-ידי קביעת נתיבים מיוחדים לאוטובוסים, הפיכת רחובות לתנועה בלעדית של אוטובוסים, התאמת מערכות הבקרה והרמזורים וכדומה.

בקשר לג'ל אבקש לדעת:

1. מה האמת בתולנת הדיילות?
2. אם יש הפליה - מה עושה השר לתיקון המצב?

שר התחבורה ש. פרס:

ראה נא תשובתי שניתנה ביום 16 בנובמבר 1971 לשאלתה של חבר הכנסת יהודה בן-מאיר בעניין זה.

10. צפימות בקו 54 של "דן"

חבר הכנסת ש. י. גרוס שאל את שר התחבורה ביום כ"ז בחשוון תשל"ב (15 בנובמבר 1971):

בקו 54 של חברת "דן", המקשר את התחנה המרכזית עם העיר בני-ברק, קיימים ליקויים רבים, שהנגזר כתושב בני-ברק, עד להם בכל פעם שהנני נוסע בקו זה. הנסיעה נמשכת זמן ממושך מאוד, והצפיפות, במיוחד בשעות העומס, היא ללא גשוא. לאחר שהאוטו בוס מגיע סוף כל סוף לבני-ברק, מצטופפים בתחנות אנשים רבים המבקשים לנסוע לשכונות העיר, ולפיכך הנסיעה מהתחנה הראשונה בבני-ברק ועד לתחנה הסופית, נמשכת זמן ארוך, בצפיפות מכבדה, במיוחד בחד-שי הקיץ החמים.

למרות הפניות המרובות להנהלת "דן" מצד גורמים שונים כדי להביא לשיפור המצב בקו הנ"ל, לא נעשה מאומה עד כה; וכאמור, הנסיעה כרוכה בסבל רב.

אבקש לדעת:

1. האם בדק משרד התחבורה את המצב בקו 54?
2. אם כן - מה תוצאות הבדיקה?
3. האם ננקטים הצעדים הדרושים כדי להביא לשיפור תנאי הנסיעה בקו זה?
4. אם כן - מה הצעדים?

שר התחבורה ש. פרס:

לשאלה 1: כן.

לשאלה 2: קו 54 פועל בשעות השיא בתדירות גבוהה. צפימות הנוסעים בו אינה שונה מזו הקיימת בקווים אחרים בתנאי תנועה דומים.

לשאלות 3-4: שני קווי "דן" 56 ו-59, העוברים בקטעי ביניים חופפים בבני-ברק, הם אלטרנטיבה לקו 54. יחד עם זאת יש לזכור כי צפימות הנוסעים בתחבורה ציבורית בשעות השיא של התנועה נובעת בעיקרה מזרימת האספלט - תופעה אופיינית בכל מקום שיש בו תנועה אינטנסיבית.

היו"ר ב. צ. קשת:

שאלה נוספת לחבר הכנסת גרוס.

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):

קו 59 נוסע רק פעם בחצי שעה. שנית, מדוע אין כרטיסן בקו 54 כמו שיש כרטיסן באוטובוס 63, הנוסע לנבעת-עדה?

שר התחבורה ש. פרס:

אולי יודע חבר הכנסת גרוס שכרטיסן צריך לקבל משכורת חודשית, ובתחבורה הציבורית משתדלים ככל האפשר לקמץ בכוח-אדם.

חוברת ו', ישיבה רל"ז

— שאלות ותשובות (פרס, קשת, י. תמיר); חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (השטחים המוחזקים על-ידי צבא הגנה לישראל—שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) (קשת, שפירא, נחושתן, וילנר) —

שמשרד הפנים מקים מסגרת-גג של שש עיריות. האם לא יהיה זה רצוי שמשרד התחבורה ישתלב במסגרת זו?

שר-התחבורה ש. פרס:

משרד התחבורה אינו קשור בגג עם הרצפה. כלומר, הבעיה של אירגון התחבורה אינה הולמת את התפיסה המוניציפלית. לדוגמה: מבחינתנו קשורה לוד מתל-אביב לא פחות מאשר רמת-גן, ואנו כבר יודעים, למשל, שמס-פר העוברים את לוד יהיה גדול מן המצופה. עשינו היום את החשבון ומצאנו שהמספר יהיה 1.6 מיליון איש. באמצע שנות השבעים יגיע המספר ל-4 מיליון איש. אם נביא בחשבון שלכל נוסע יש בממוצע ארבעה מלווים, הווה אומר שיצטרפו להסיע מתל-אביב ללוד למעלה מ-16 מיליון נוסעים. על כן מבחינה מוניציפלית לוד אינה תחת הגג, אבל מבחינה תחבורתית זו הרצפה שעליה אנו נוסעים.

ג. חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (השטחים המוחזקים על-ידי צבא הגנה לישראל — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית), תשל"ב—1971 *

(קריאה ראשונה)

"הטעון קביעה הוא... שצבא הגנה לישראל שיחדר מעול זרים חלקים נכבדים מארץ ישראל, לאו דווקא רצופים, והנמצאים זה למעלה משבועיים בשליטת צה"ל. התפיסה המשפטית של מדינת ישראל, שהיתה מאז ומתמיד תפיסה אורגנית המותאמת לעובדות המדיניות הממשיות, היתה מושתתת על העקרון, שהמשפט, השיפוט והמינהל של המדינה חלים על חלקי ארץ ישראל המצויים בריבונותה של המדינה הלכה למעשה."

דברים כדורבנות, אדוני שר המשפטים. אני מקווה שלא תטען טענת התיישנות על דברים אלה. הם נאמרו ב-27 ביוני 1967.

באותה הצעת חוק הצעת שיחוקק סעיף הקובע כי המשפט, השיפוט והמינהל של המדינה יחולו בכל שטח של ארץ ישראל שהממשלה קבעה בצו. כאשר ראש הממשלה הציגה לפני הכנסת את ממשלת הליכוד הלאומי היא אמרה: "שוחררה נחלת אבותינו". אדוני שר המשפטים, ארץ ישראל וחלקים של ארץ ישראל נחלת אבותינו אינם נשלטים בתקנות לשעת-חירום. אדם אינו שולט בנחלת אבותיו בתקנות זמניות, שיש צורך להאריך את תקפן מדי פעם. כמה פעמים, אדוני שר המשפטים, תבואו לכנסת ותבקשו את הארכת התוקף של התקנות האלה?

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה): מקווה שזו הפעם האחרונה שאנו צריכים לעשות זאת.

יעקב נחושתן (גח"ל):

מדוע סבור שר המשפטים שחוקי ירדן עדיפים על חוקי ישראל בשטחים ביהודה ובשומרון? האם יש לירדן זכות עדיפה על השטחים האלה? האם זכות ירדן לשלוט בשטחים אלה גדולה יותר מזכותנו? מה הפחד ומה החשש של הממשלה להחיל את המשפט, השיפוט

על מנת להקטין את הצפיפות נקבעה תכנית רב-שנתית לפיתוח עורקי התחבורה במרחב המטרופוליטן ומדיניות הגייה חדשה. תכנית זו תביא להקטנת המטר-רים וההפרעות לתחבורה הציבורית ותיצור תמריצים להגברת השימוש בה.

2. התיכנון הכולל של מערכת ההסעה ההמונית הושלם. נערכים דיונים ומתנהל משא-ומתן עם גורמים בין-לאומיים שונים, שמטרתם להשיג מקורות מימון לתיכנון המפורט ולביצוע.

היו"ר צ. ב. קשת:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת יוסף תמיר.

יוסף תמיר (גח"ל):

כבוד שר התחבורה, האם המדובר הוא בתל-אביב רבתי, דהיינו גוש דן, או בתל-אביב בלבד? קראנו בעתון

היו"ר צ. ב. קשת:

חברי הכנסת. אנו ניגשים לדון בסעיף ב' של סדר-היום: חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (השטחים המוחזקים על-ידי צבא הגנה לישראל — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית), תשל"ב—1971, קריאה ראשונה. רשות הדיבור לשר המשפטים.

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. דומני שזו לי הפעם החמישית או הרביעית שאני עולה על הדוכן של הבית הזה לבקש להאריך את תקנות-שעת-חירום הללו, המאפשרות לבתי-המשפט שלנו לשיפוט אנשים, תושבי ישראל ואזרחיה, העוברים עבירות בשטחים המוחזקים על-ידי צבא הגנה לישראל, וכן לתת עזרה משפטית ומשטרתית לבתי-המשפט הצבאיים, אשר פועלים בשטחים המוחזקים וזקוקים לסיוע כזה בתוך ארץ ישראל או מדינת ישראל, כפי שהיה לפני מלחמת ששת-הימים. כמו כן יש הוראה בדבר אפשרות של עזרה משפטית בעניינים אזרחיים.

כפי שנודמן לי להסביר לבית בפעמים הקודמות, חוק זה למעשה הוא חוק טכני למדי, ואני מבקש להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

היו"ר צ. ב. קשת:

חברי הכנסת, אנו מקיימים דיון אישי על החוק הזה. ראשון הנואמים יהיה חבר-הכנסת יעקב נחושתן, ואחרי חבר-הכנסת שמואל תמיר.

יעקב נחושתן (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. חוק זה אינו חוק טכני, כפי שהציגו שר המשפטים. ב-27 ביוני 1967 הופיע מעל במה זו שר המשפטים והציע לכנסת הצעת חוק המתקנת את פקודת סדרי השלטון והמשפט. ואמר אז השר בוז השלון:

• רשומות (הצעות חוק, חוב' 1971).

— חוק להארכת חוקי של תקנות שעת-חירום (השטחים המוחזקים על-ידי צבא הגנה לישראל — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) (נחושתן, קשת, ש. תמיר, ידיד, אנקוריון) —

אני מבקש להצביע על השלכות מעשיות, יומיומיות, כתוצאה מן האנומליה אשר נמשכת זו השנה החמישית. אבל עוד קודם לכן, כאשר אנו דנים בחוק, סדר ומשפט בשטחים, נראה לי שמן הראוי להצביע על תופעה שאינה מוצדקת, שיש בה חומרה, שאירעה בשבועות האחרונים ברצועת עזה.

נמצא מחבל ומרצח ידוע, שהיה מבוקש על-ידי כוחות הבטחון פרק זמן ממושך. לאמיתו של דבר הוא לא נתפס, אלא נתגלה אחרי שהתאבד בביתו של ראש העיר. שלטונות הבטחון, על כל פנים הכוח המוסמך בשם ממשלת ישראל, משום-מה ראו לנכון לנהוג איפה ואיפה במקרה זה לעומת עשרות רבות של מקרים אחרים שבהם, כאשר נתפס מחבל, או אפילו כאשר היה לעתים חשד סביר שהמחבל הסתתר בבית מסוים, ננקטו נגד בעל הבית פעולות עונשין, לרבות הרס הבית, שזו דבר חמור מאוד וקשה, ורק ההסיבות האכזריות שבהן אנו נתונים הצדיקו אותו. כך נעשה לעתים למשפחות עניות, למתפללות בילדים רבים. אולם אמרו, שבטחון, חוק וסדר עדיפים אפילו על שיקול סוציאלי מוצדק.

ארי אנקוריון (המערך, עבודה-מפ"ם):
אתה יכול להפנות בגדן שאילתה לשר הבטחון.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

שר המשפטים הוא אשר מגיש את ההצעה. מדובר על חוק וסדר בשטחים. הממשלה קבעה שההצעה תוגש על-ידי שר המשפטים, והוא מוסמך דיו ומתמצא במידה מספקת בתחום העניינים כדי להשיב לכנסת. אם יראה לנכון לומר שיעביר זאת לשר הבטחון, תמיד יוכל לעשות כן. יושב כאן נציג ממשלה מכובד ובכיר ואפשר לסמוך עליו.

רשאל אל-שאווה, שהוא איש עשיר מאוד וראש עיר הנהנה ממעמד מיוחד, מגלה שהוא הסתיר אחד מראשי המחבלים עם נשק, במשך שבועות, במסתור מיוחד, ושום דבר לא קורה. עד כמה שאני מבין, זוהי החלטת הממשלה, חוק מניח ששר המשפטים יסיים אתי ששוויון לפני החוק, שלא תהיה איפה ואיפה, ושהציבור יידע כי מה שעושים בקטנים עושים גם בגדולים — זוהי הלכה ראשונה. הדבר גם הכרחי מבחינת מוסר ציבורי וגם מבחינה מדינית כלפי חוץ. אני מרתיע על תופעה זאת. ייתכן שיש הסבר שאיני יודע אותו, ואני מוכן לקבלו. אני חושב שמדינת ישראל והכנסת זכאיות להסבר מלא, והוא עוד לא ניתן.

האנומליה בקיום חוק עוד בשטחים המשוחררים מגיעה עד כדי אבסורד. בעתון "הארץ" הופיע מאמר בקשר להחלטה לאפשר בחירות לעיריות ביהודה ושומרון, וכותב סופר, ערבי אשר מצוי בשטחים, שהנוער וחוגים פעילים וערניים בשטחים מוחים על שישאל מפעילה חוק ירדני דרגסיבי ואינה קובעת חידושים בהתאם לרצונה של האוכלוסיה. למשל, לפי חוק זה רק בני 25 יכולים להצביע, ולא בני 21. אנו צריכים להפעיל חוק מיושן, חוק האשמי, בכוחנו, לפעמים באמצעים שלנו, למורת רוחם של תושבים, ובלבד ששלטון חוקיין יהיה בתוקף?

אביא דוגמה על מצב של חוק זר שהוא תקף בשטחים. ברצועת עזה תקף חוק מצרי, שלפיו יש חינוך תיכון חנים לכל בני הגזע ברצועת עזה. ונוצר מצב שהוא

הומינהל שלנו על השטחים האלה? מה יש לנו להפסיד, אדוני שר המשפטים? את הדברים שאמר רוג'רס לפני הסינאטורים, שאנחנו מדינה מתפוררת מבפנים, שאנחנו מדינה המתחשלת על-ידי גיגודים פנימיים — זהו אמר הידי הטוב ביותר שגשאר לנו — האם זה מה שיש לנו להפסיד? מה הוא המניע העומד מאחורי התבוסתנות והפחד להחיל את החוק שלנו על השטחים? האם אין זה רצוי מכל הבחינות, לרבות בחינת הערבים, שהחוק הישראלי ישלוט בהם? האם התושבים שם אינם צריכים להיות מוכיחים של אזרחים כשאר האזרחים במדינה?

לא שמענו מאדוני שר המשפטים מה עומד מאחורי הצעה זו להחיל את החוקים הירדניים באמצעות צווים שלנו על השטחים האלה. מדוע לא יסביר כבוד השר מה הניע אותו להציע את הצעת החוק? מדוע לא תוסבר אותה הטעיה לאחר שנאמר שזוהי הצעה טכנית? אין לך סמכות שיפוט נפסדת יותר מאשר סמכות השיפוט האישי (הפרסונלי); החוק השליט במדינת ישראל הוא החוק הטריטוריאלי. זהו חוק כללי בכל המדינות הנאורות. לכן צריך להחיל אותו גם ביהודה ובשומרון. האם מישוה חושב להחזיר את יהודה ושומרון? מדוע להשהות את החלת החוק הישראלי בשטחים ולהמשיך את אי-הוודאות? מדוע להטיל על הערבים פחד לשתף פעולה עם שלטונות ישראל, שמא יהיה שם שוב שלטון ירדני, חלילה?

אני מבקש, אדוני שר המשפטים, להציע לממשלה להוציא צו לפי אותו סעיף, כדי להחיל את השיפוט, המינהל והחוק הישראליים על יהודה, שומרון וסיני.

היו"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שמואל תמיר, ואחריו לחבר-הכנסת נריה.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אנו חוזרים לנושא של הפעלת סמכויות שיפוטיות מסוימות של ישראל בשטחים המשוחררים, ולא אאריך היום דבר על הצד העקרוני של העניין, נושא שהדגשנו למן היום הראשון, כאשר הצעה זו הוגשה כפי שהיא מוגשת היום ונתמכה על-ידי כל הסיעות שהשתתפו במה שכונה: ממשלת הליכוד הלאומי. במשך כל השנים האלה כל הסיעות הללו הצביעו בעד הצעה זאת, בניגוד לעמדתנו היחידה והבודדת בבית. לא אחזור היום על הדברים, ואני שמח לציין שנציג גח"ל היום הצטרף לעמדתנו בגדון, ואני תומך במה שהוא אמר.

מנחם ידיד (גח"ל):

מאז ומתמיד היתה זאת עמדתנו. אותה עמדה.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

ציינתי עובדות, חבר-הכנסת ידיד, שאינן יכול להתכחש להן. בירכתי על ההצטרפות שלכם לעמדה זאת.

מנחם ידיד (גח"ל):

לא הצטרפנו לעמדה זאת, זאת היתה עמדתנו.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

הצבעתם בעד ההצעה הזאת שהיום אתם מגנים אותה, וטוב שהזרתם בכך.

תוכנית ו', ישיבה רל"ו

— חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (השטחים המוחזקים על-ידי צבא הגנה לישראל — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) (ש. תמיר, קשת, נריה) —

לכם נתתי" (יהושע א', ב-ג), גם הוא שלח מקודם איגרות לתושבי הארץ, ובהן הצהרה גלויה: "הרוצה להשלים — ישלים" (ירושלמי שביעית, פרק ו'). לאמור: זכויות תושבים אנשי-שלום תישמרנה להם. אולם מצי-אותם של תושבים אלה, ואפילו במספרים גדולים, אינה משנה כלל את המעמד המדיני של הארץ, כי זו שייכת לעם ישראל.

הבחנה זו הודגשה יפה יפה כעבור דורות בהצהרת בלפור: בית לאומי לעם היהודי מצד אחד, ושמירת זכויות תושבים ערבים מצד שני.

בית לאומי זה הקיף כמעט את כל ארץ ישראל ההיסטורית, וניתוק השטחים הרחבים של עבר-הירדן מתוך גבולות המנדט היה צימצום שרירותי של ביתנו, בית חיינו. לצערנו לא היו לנו או הכוחות הדרושים להתנגד לזה.

אף הצימצום הנוסף באו"ם, תכנית החלוקה, הוטל עלינו במצב של לית-ברירה, ולולא קרבנותינו היקרים, היו עושים מאתנו גם את שארית הפליטה. לא אנו, לא אומות העולם, ואף לא מדינות ערב הוותיקות העניקו אי-פעם הכרה רשמית באיון שהיא ישות פלשתינאית. הצעת הקמת מדינה פלשתינאית היתה הצעת-גפל שהת-נפצה עוד לפני שבאה לעולם, והשכן הקרוב, השליט העבר-ירדני, הודור לספח את השטחים לארצו סיפוח בלתי-חוקי, שלא הוכר כלל, חוץ ממבריתניה ופקיסטאן; אפילו לא על-ידי מדינות ערב.

לדעת משפטנים גדולים גם במשפט הבין-לאומי קיימת, בקשר לשטחים האלה, המשכיות הזכויות שהיו לעם היהודי מכוח המנדט עד ל-15 במאי 1948 (ה' אייר, תש"ח).

חורגו איפוא אחרי מלחמת ששת-הימים לשטחים המנדטוריים, לשטחים ההיסטוריים, חזרו לנחלת אבי-תינו. אלה הם שטחים משוחררים שדינם כדון "פרוז-רי ירושלים". וכשם שנהגו בירושלים כך עלינו לנהוג בכל השטחים. לא על-פי תקנות-שעת-חירום פועל השלטון הישראלי בירושלים עיר קדשנו ותפארתנו, עיר דוד ושלמה, ולא על-פי תקנות-חירום עלינו לפעול בנחלת יהודה ובגמין ושאר שבטי ישראל. עלינו לפעול שם על-פי החוק מ' 28 ביוני 1967 (כ"ה בסיון תשכ"ז), המסמיך את הממשלה "להחיל את המשפט, השיפוט והמינהל של המדינה בכל שטח של ארץ ישראל שייקבע על-ידיה". וכפי שהסביר אז שר המשפטים "על חלקי ארץ ישראל המצויים ברובנותה של המדינה הלכה למעשה".

והרי לנו חוות דעת של משפטנים שהוגשה לפני זמן-מה — (י"ז מנחם-אב תש"ל) — לממשלת ישראל וגשלחה לכל שרי ישראל. המשפטנים הללו כותבים: החלטת מועצת הכוחות מ' 242, שמדובר בה על נסיגת כוחות ישראל משטחים שנכבשו, מתייחסת לשטחים שעליהם אין לישראל זכות לריבונות. אך בלתי-מובהרת ובלתי-מדגשת היא העובדה כי זכויות מדינת ישראל להחיל את ריבונותה על שטחי ארץ ישראל עולות על זכויותיה של כל מדינה אחרת. בקשר עם זה רצוננו להזכיר כי נערכו מחקרים בנושא זה והתוצאות שלהם הן שיש לנו זכויות לריבונות על מזרח ירושלים, יהודה ושומרון, רצועת עזה והאזורים המפורזים הסמוכים לשע-בר. מסקנות המשפטנים הן: א) מעמדן של מצרים

ממש מאלף: מדינת ישראל, מכספי משלם המסים, מממנת חינוך תיכון חינוך בעזה ובכלל החבל של עזה; אבל בתל-אביב, או בעין-חרוד, או באילת — אין חינוך תיכון חינוך. וזה נמשך שנה, שנתיים — ואנו בשנה החמישית. זהו אבסורד מוחלט, וזה מופעל מכוח חוק מצרי. מה שניתן היה לתרץ ולהצדיק ברגעים הראשונים, כאשר פעלו במהירות ובלא תיכנון מוקדם, הופך היום לבלתי-סביר.

כל זאת בנוסף על הנמקה עקרונית מדינית, שבקשר אליה אינני צריך לחזור על מה שאמרתי כבר כמה וכמה פעמים.

אדוני היושב-ראש. אנו נצביע נגד ההצעה, הגיע הזמן שהממשלה תחיל את החוק הישראלי בשטחים, והיא איננה עושה זאת. הצעת חוק זו היא ביטוי לגישה מפגרת אחרי המציאות, שאיננה צופה בדברים מראש, שמקומה לא יכירנה בחוק הישראלי, בשנה החמישית למלחמת הישע של ששת-הימים.

הז"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת נריה, ואחריו לחבר-הכנסת ארזרור.

משה צבי נריה (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. מובא לפנינו "חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום", ובסוגרים נאמר "השטחים המוחזקים על-ידי צבא הגנה לישראל". וב-דברי ההסבר מובאת הפסיקה שנקבעה עוד בכ"ה בסיון תשכ"ו: "תקנות אלו אינן גורעות מסמכויות לפי דין אחר".

ייתכן גם כאן במלוא הבהירות כי גם אז, כשהשעה היתה באמת שעת-חירום, שבועות מספר אחרי מלחמת ששת-הימים, כבר גרעו התקנות מסמכויות לפי דין אחר, על אחת כמה וכמה עכשיו כששלום ושלווה שוררים בשטחים, והתושבים הערבים חיים חיי רווחה כשהשלטון הישראלי שומר על סדרים מתוקנים, ובצדק ייקראו בקרוב לבחור מחדש בצורה חפשית במוסדותיהם המו-ניציפליים.

גם אז היו אלה תקנות גורעות בעצם קביעת השט-חים כמוחזקים ולא כמשוחררים. זו היתה גריעותא, כי השטחים הללו, שטחי ארץ ישראל ההיסטורית, נחלת אבותינו מאז, אשר מעולם לא ניתקו מהם, שוחררו לאמיתו של דבר, שוחררו אחרי תקופת ניתוק קצרה ביותר, שלא הסיפיק להגיע לשתי עשרות שנים.

אכן, ההשיחור עלה ביוקר, בדם מיטב בנינו, תפארת עלומינו — יזכרם אלוהינו לטובה.

בדיני ישראל יש הבחנה בין גבולות עולי בבל של עזרא ונחמיה לגבולות עולי מצרים של יהושע בן-נון. אולם אין שום ויכוח על השייכות של ארץ ישראל כולה לעם ישראל לדורותיו, וגם את המקומות הרחוקים ביותר ראו חכמינו זכונם לברכה כ"פרוזרי ירושלים". וכך נשמר הדבר בתודעת העם אשר כל הארץ נשארה בהכ-רתו כאדמת-קודש.

אין לערבב בין זכויותיו ההיסטוריות של עם לזכו-יותיהם הטבעיות של תושבים. יהושע בן-נון, כשנכנס לארץ בתוקף הצו האלוני "ועתה קום עבור את הירדן הוה, וכל העם הזה, אל הארץ אשר אנוכי נותן להם, לבני ישראל, כל מקום אשר תדרוך כף רגלכם בו

— חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (השטחים המוחזקים על-ידי צבא הגנה לישראל — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) (גריה, קשת, ארידור, יפרה, ברעם, קרגמן, שפירא, הלוי, סורקיס) —

יורם ארידור (גח"ל):

אני רוצה לקבוע קודם כל שלממשלה אין זכות לסגת מהסואן לא רק בלי החלטת הכנסת, אלא בלי חקיקת הכנסת.

יהונתן יפרה (המערך, עבודה-מפ"ם):

— לאחד שתיסוג תתבע אותה למשפט.

יורם ארידור (גח"ל):

מה אתה מתפאר בזה שהממשלה החליטה על נסיגה ולא ביצעה את מדיניותה? משמעות דברי שר המשפטים בשנה הקודמת היא, שלא תהיה נסיגה מהסואן באין חוזה שלום. על נסיגה כזו הודיעה ראש הממשלה, חברי-הכנסת יפרה.

משה ברעם (המערך, עבודה-מפ"ם):

היא הודיעה מעבר לזה.

יורם ארידור (גח"ל):

אני מציע לחברי-הכנסת יפרה וברעם ראשית כל לתאם ביניהם מה הם חושבים.

ישראל קרגמן (המערך, עבודה-מפ"ם):

אם יהיה חוזה שלום, גם אתה תהיה בעד נסיגה. המשמעות של הכרזו שלך היא, שאם יהיה חוזה שלום...

יורם ארידור (גח"ל):

זה לא כתוב שם.

ישראל קרגמן (המערך, עבודה-מפ"ם):

זו המשמעות ההגיונית.

יורם ארידור (גח"ל):

המשמעות הבלתי-הגיונית. קודם כל תחליטו מה אתם רוצים. שנית, אני מציע לכם לקחת לתשומת-לב שאי-אפשר להחליט על נסיגה מתעלת סואן בלא שינוי חקיקה של הכנסת.

שרי-המשפטים י. ש. שפירא:

מדוע?

יורם ארידור (גח"ל):

אני מסתמך על דברך. אתה אמרת לפני שנה לגבי החוק הנדון עתה, כי משמעותו היא — שבאין חוזה שלום תוסיף ישראל לקיים במלואו את המצב כפי שנקבע בהפסקת האש.

בנימין הלוי (גח"ל):

זה מבטיח אותנו לעוד שנה.

יורם ארידור (גח"ל):

לא מבטיח לשום דבר. יש להבטיח שלא תהיה נסיגה מתעלת סואן בלי חקיקה של הכנסת, לא רק בלי החלטה.

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה-מפ"ם):

מי חושב לסגת? אל תפתח פה לשטן.

(קריאות-ביניים)

יורם ארידור (גח"ל):

אני מציע לחברי-הכנסת אליעד לבוא הנה ולהגיד שהוא מציע לא לסגת מהסואן.

ברצועת עזה ושל ירדן במזרח ירושלים, יהודה ושומרון היה מעמד של פולשים בלתי-חוקיים; (ב) לא צמחה לירדן מפלישתה כל ריבונות על מזרח ירושלים, יהודה ושומרון, ומצרים אפילו לא טענה לריבונות על עזה; (ג) את עקרון ההתנגדות ל"רכישת טריטוריות באמצעות מלחמה" המובע בהחלטת מועצת הבטחון 242 אין להחיל לטובת מדינות אשר הן עצמן פלשו שלא כדין לאותן טריטוריות; (ד) הסכמתה של התנועה הציגית ב-1947 ויותר על חלק מארץ ישראל במסגרת המלצת העצרת היתה מותנית בהסכמה מקבילה של הצד הערבי לקבל אותה המלצה. ההתנגדות הערבית להמלצת העצרת ופלישתן של מדינות ערב לארץ ישראל במאי 1948 סיכלו את תכנית החלוקה של העצרת. לפיכך זכויותיו של העם היהודי על ארץ ישראל כולה נשארו בעינן. "כמשפטים אנוחנו מחוויים את דעתנו כי מבחינה משפטית יש להצהיר שמדינת ישראל שומרת לעצמה את זכותה לריבונות על ארץ ישראל המנדטורית כולה".

המשפטים מתבססים בעיקר על הזכויות המנדטוריות, אולם עלינו להוסיף ולהזכיר כאן אותה מימרה של בן-גוריון, שהדגישה את הבטחות התנ"ך וגם את התגלמותו בהיסטוריה היהודית: "התנ"ך הוא המנדט שלנו! ועל כן יש להחיל על כל המקומות המשוחררים את החוק שהוחל על ירושלים.

ברית אברהם ושבועת יצחק יעמדו ליעקב לחוק, לישראל ברית עולם.

היו"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת ארידור, ואחריו לחברי-הכנסת אברג.

יורם ארידור (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. לפני שנה אמר שר המשפטים בכנסת, בצטטו את קווי היסוד של הממשלה: "באין חוזה שלום תוסיף ישראל לקיים במלואו את המצב כפי שנקבע עם הפסקת האש. והחוק הזה שאנו מביאים היום הוא בדיוק בקו הזה".

"החוק הזה" פירושו ההארכה הקודמת של החוק הנדון עתה. שר המשפטים היה אז בדעה שהחוק הקיים, שעכשיו מוצע להאריך את תקפו, הוא בדיוק בקו שיש-אל תוסיף לקיים במלואו את המצב כפי שנקבע עם הפסקת האש. החוק נשאר, אדוני שר המשפטים, כפי שהוא. רק המדיניות של הממשלה שונתה. היום, בקשר לקו הסואן, מוכנה הממשלה לסגת באין חוזה שלום. החוק שיקף את המדיניות הקודמת של הממשלה. מזה משתמע, אדוני שר המשפטים, שהמדיניות הנוכחית של הממשלה בקשר לנסיגה מהסואן אינה מתאימה לחוק. לא כתוב בהצעת החוק הזאת, כאשר מדובר בה על השטחים המוחזקים, "שטחים המוחזקים מעת לעת על-ידי צה"ל". כתוב "אזור" — כל אחד מן השטחים המוחזקים על-ידי צה"ל". זה כולל גם את הצד המזרחי של הסואן.

הכנסת היא שהחילה את החוק הזה גם על הצד המזרחי של הסואן, גם על קו בר-לב.

יהונתן יפרה (המערך, עבודה-מפ"ם):

תחכה עד שהממשלה תיסוג ואחר כך —

חבורת ו', ישיבה רל"ז

— חוק להארכת חוק של תקנות שעת-חירום (השטחים המוחזקים על-ידי צבא הגנה לישראל — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) (אליעד, ארדור, ארוז, שוסטק, לוין, שובל, אבנרי) —

ודאי על הדרך לנסיגה וזאת תחת איום באש מצד האויב ותחת אמברגו חלקי.

עכשיו, אדוני היושב-ראש, לאחר כל הויתורים האלה אנחנו עומדים במצב שבו ראש הממשלה נוסעת לווינגטון וקיימות שם האפשרויות הבאות: האחת שיהיה הסכם עם נשיא ארצות-הברית לנשק תמורת נסיגה חלקית ואז ישיג האויב את שלו בלי לירות מיד ויחדש את האש מעמדות צבאיות נוחות יותר אחר כך. השנייה, שלא תהיה התקפות של הממשלה ואז האויב לא ישיג את רצונו בלי לירות, אבל קיים שוב הסיכון שיירה ויחדש את האש.

שלום לוין (המערך, עבודה—מפ"ם):
יש רק שתי אפשרויות?

יורם ארדור (גח"ל):

או האפשרות השלישית, עימות עם ארצות-הברית. הממשלה נכנסה בנושא זה למבוי סתום. היא אמרה, למעשה, שאנחנו בפרוודור לשלום, אבל בפרוודור זה דלת המוליכה לאמברגו ודלת המוליכה לעימות עם ארצות-הברית ודלת המוליכה לחידוש האש ואין בו שום דלת המוליכה לשלום.

בהודמנות זו, כאשר מזכירים את נסיעתה של ראש הממשלה לווינגטון, יש לומר גם באזני שר החוץ האמריקני וגשיאו, בקשר לדברים שנאמרו על מדינה מתפוררת מבפנים: 96% מהכנסת הזאת מתנגדים לתכנית רוג'רס בעניין הגבולות. למדיניות המתנגדת לתכנית רוג'רס בעניין הגבולות יש תמיכה של 96% מהבית, ובתוך ה-4% שתומכים ברוג'רס עיקר התמיכה באה לו מן הרשימה הקומוניסטית החדשה, מרק"ח. על זה, על התמיכה הזאת בלבד, רוג'רס יכול לסמוך. זה העידוד שהוא מקבל במדינת ישראל, ובלי ספק התנגדות של 96% לתכנית רוג'רס היא הרבה יותר מאשר התמיכה שמדיניותו של הנשיא ניקסון בענייני חוץ או בענייני פנים זוכה לה בארצות-הברית גופא.

צריך לומר לשר-החוץ רוג'רס: לא מדינת ישראל מתפוררת מבפנים. מה שמתפורר במזרח התיכון זוהי המדיניות האמריקנית, ואותה צריך לשנות.

אדוני היושב-ראש, אומר ברשותך כמה מלים על בחירת ראשי ערים. בחירת ראשי ערים צריכה להיעשות לפי החוק הישראלי, ואין שום סיבה שלא יוחל החוק הישראלי לגבי הבחירה הזאת.

זלמן שובל (הרשימה הממלכתית):
בישראל אין עדיין בחירות אישיות של ראשי ערים — קצת באשמתכם.

יורם ארדור (גח"ל):

לא הצעתי בזה בחירות אישיות. אמרתי: בחירת ראשי ערים צריכה להיעשות לפי החוק הישראלי, צריך להחיל את החוק הישראלי על הבחירה הזאת. זה מה שאמרתי, ואיני רואה שום סיבה מדוע לא לעשות זאת. (קריאה באולם)

אני מציע קודם להחיל אותה, ואחר כך לשנות אותה, אם אתה רוצה, אבל ראשית כל צריך להחיל אותה.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
עד שהחוק יתקבל לא יהיו שטחים. אני יכול לנבא על כך.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):
אני מציע רק מה שהתבונה תחייב, וכך נגהג.

יורם ארדור (גח"ל):

אני רוצה להגיד לך, חבר-הכנסת אליעד, שלפי מה שקורה היום במדיניות החוץ הישראלית אני בטוח שהתבונה מצויה במידה רבה כל כך דווקא בקואליציה.

כאשר מדובר על השטחים קובעת הצעת החוק הזאת שהם שטחים מוחזקים.

(חבר-הכנסת מ. סורקיס קורא קרי-את-ביניים)

אני מקווה שנחזיק בהם. כאשר קובעים שהם מוחזקים, פירוש הדבר שהם מוחזקים לא דווקא לשם החזקה אצלנו. פירוש הדבר, שהם מוחזקים אולי לשם החזרה אפשרית. הרי על זה הסכימה ממשלת ישראל כאשר הסכימה להיכנס לשיחות יארינג, שהשטחים האלה לא יהיו שטחים מוחזקים אלא שטחים מוחזרים. למי יחזירו אותם? יחזירו אותם ליורשיו של וספי תל או לרוצחיו?

ראובן ארזי (המערך, עבודה—מפ"ם):
הצבעתם בעד החוק הזה.

יורם ארדור (גח"ל):

כאשר ראש הממשלה אמרה "שוחררה נחלת אבן-תינו", ולא כאשר אמרה שנחזיר את יהודה והשומרון כיוון שיש שם 400,000 ערבים.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):
הצבעתם בעד החוק כאשר לוי אשכול המנוח נאם את נאומו המפורסם.

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):
קריאות-הביניים מתחילות להיות מסוכנות.

יורם ארדור (גח"ל):

חבר-הכנסת שוסטק, אתה יודע טוב מאוד מה אמרתם אתה ותברוך לטיעה, לפני מלחמת ששת-הימים, על גבולות ארץ ישראל. מי שיושב בבית זוכית מוטב שלא יזרוק אבנים.

הממשלה קבעה בשעתה שהיא מוכנה להחזיר את השטחים האלה, לסגת מן השטחים האלה, בהתאם לחתימתה על טיוטת יארינג, ואז, כשנכנסו לשיחות יארינג על ההתחייבויות לנסיגה מן השטחים האלה ולחלוקת ארץ ישראל, נשמעה לחישה רועמת שיש איום מוסווה של אי-אספקת נשק מארצות-הברית. כך רעמה הלחישה הזאת נכנסו לשיחות המלכות האלה כדי להתחמק כביכול מעימות עם ארצות-הברית וכדי להתחמק מאמברגו אפשרי על נשק. אחר כך, כתוצאה מהכניסה לשיחות האלה, הגיעו למצב שעמדו על סף ציור מפה. כדי להתחמק מציוור מפה הועלה הרעיון של ההסדר החלקי. במסגרת ההסדר החלקי הגיעו לאותו עימות עם ארצות-הברית ולאמברגו חלקי על נשק שניסו להתחמק ממנו כאשר נכנסו לשיחות יארינג. הכל כותה צאה מן "החטא הקדמון" של ההתחייבות לנסיגה ולהחזרה של שטחים, במקום לעמוד על משא-ומתן וישר שהוא הדרך לשלום. במקום החשש של עימות אפשר עם ארצות-הברית על הדרך לשלום הגענו אתה לעימות

— חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (השטחים המוחזקים על-ידי צבא הגנה לישראל — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) (ארידור, סורקיס, קשת, אבנרי, אנקוריון) —

יורם ארידור (גח"ל):

חבר-הכנסת אבנרי, אני חושב שבעניין זה אתה קצת מגזים בפסימיות שלך.

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה-מפ"ם):
הוא יותר פסימי אחרי השרפה.

יורם ארידור (גח"ל):

אם רוצים לערוך בחירות לראשי ערים בשטחים, אין שום קדושה לחוק הירדני. כשמדברים על ממשלת קבע צריך לדבר גם על חוק ישראלי קבוע. בחירות לפי החוק הירדני פירושו שאומרים לנבחרים שהם חייבים בנאמנות לפי החוק הירדני, דבר שמעמיד בסימן שאלה את נאמנותם למדינת ישראל. צריך שיהיה ברור לנבחרים אשר ייבחרו, שהם חייבים בנאמנות למדינת ישראל ולחוקי מדינת ישראל.

זה חל לא רק על נבחרים אשר ייבחרו, זה חל גם על מי שמונה בעזה, ואשר מן הראוי שלא תהיה אליו שום התייחסות מיוחדת, או לפחות שיוסבר בכנסת מדוע יש התייחסות מיוחדת, מדוע העונש המקובל על סיוע למחבלים לא יחול גם על ראש העיר עזה, על-מנת שהכל יידעו כי יש מדיניות אחת בנושא הזה ואין יחס שונה בכל מה שנוגע לסיוע למחבלים.

אם רוצים בממשל-קבע צריך, ראשית כל, שהמדיניות תהיה קבועה; אחר כך, שהחוק הישראלי יהיה קבוע; ואז, אני חושב, נאחנו נימלט ולא נגיע לאותם מצבים מדיניים מסובכים, ראש-הממשלה, אחרי שנק' לעה. לתוכם בישראל, רצה לפתור אותם בוויינגטון.

היו"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אבנרי, ואחרי לחבר-הכנסת אנקוריון.

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. שתי גדות לירדן, ושתי גדות לגח"ל — האחת של "חירות", שדיברה בוויכוח זה, ואחת של הליברלים, ששתקו. שתי גדות למערך — אם נדון לפי קריאות-הביניים. שתי גדות גם למפד"ל — גדה אחת של חבר-הכנסת נריה, שדיבר רה, וגדה אחת של חבר-הכנסת מלמד, שאני מקווה כי עוד תדבר.

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה-מפ"ם):

אתה כבר פתרת את השאלה — יש לך גדה אחת. (קריאה: חצויה.)

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש):

יש הגפש החצויה של רוב המפלגות והסיעות. ואין זה מקרה. היא משקפת את הגפש החצויה של הציבור.

ארי אנקוריון (המערך, עבודה-מפ"ם):

חבר-הכנסת אבנרי, לך אסור להשתמש בנימוק כזה שהוא, אגב, נימוק טוב מאוד.

היו"ר ב. צ. קשת:

רבנות, מותר לחבר-הכנסת אבנרי להשתמש בכל נימוק.

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה-מפ"ם):
זה פרלמנטרי.

היו"ר ב. צ. קשת:

שנית, את קריאות-הביניים אבקש לקרוא מהר יותר.

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש):

גפש העם חצויה, כי העם כולו אוהב את הארץ, אך העם כולו אוהב עוד יותר את השלום.

בארץ הזאת חיים שני עמים. המאורעות הטרגיים של שני הדורות האחרונים גרמו לכך, שהעם האחד, הישראלי-יהודי, מרוכז עתה במדינת ישראל, ואילו העם השני, הערבי-הפלסטיני, מרוכז בעיקרו בשטחים המוחזקים בידי צבא הגנה לישראל. אנחנו מחזיקים בשטחים על-פי אמנת ז'נבה, ולפי אמנה זו החוק שהיה קיים בעת הכיבוש נשאר שריר וקיים.

אינני מאושר מן המצב הזה. אני סבור שהחוק הירדני בשטחים המוחזקים צריך להתחלף, בבוא היום, בחוק, בשיפוט, במשפט ובמינהל שייקבע על-ידי העם הפלסטיני היושב בשטחים האלה, שיוגיע לכלל הגדרה עצמית חפשית ודמוקרטית, על-פי בחירתו ועל-פי דרכו. משום כך אני מברך על ההחלטה לעשות את הצעד הראשון, הקטן, לקראת הגדרה עצמית על-ידי עריכת בחירות בכמה מן העיריות הקטנות בשטחים המוחזקים.

אינני מאושר מכך, שבחירות אלה תיערכנה לפי החוק הירדני, אבל ברור לי שאין בידרה, כי אין חוק אחר. אני מצטער על כך שלא תיערכנה בחירות גם בערים העיקריות — שכם וחברון. אני מצטער על כך שהבחירות נערכות בתנאים שאינם מאפשרים בחירות כהלכה. אין בשטחים המוחזקים חופש ההתארגנות הפוליטית, חופש הביטוי הפוליטי, חופש האסיפה, חופש ההתכנסות, חופש הדיון, חופש הוויכוח על נושאים פוליטיים. איך אפשר לערוך בחירות חפשיות בג'נין, בטול-כרם וביריחו, בלי שהמועמדים יגידו מה דעתם על עתיד עמם ועתיד ארצם?

אפילו אצלנו, בישראל, שיש בה ממשלה וכנסת ומוסדות פוליטיים לרוב, הבחירות לעיריות עומדות תמיד בסימן ההכרעות הלאומיות הכלליות. מפלגות כל-ארציות מתמודדות בבחירות לעיריות. איך יכולות להיות בחירות בטול-כרם וביריחו, בלי שהמועמדים המתעצבים לפני עמם יגלו את ה"אני מאמין" שלהם לגבי השאלה האחת והיחידה העומדת בדגם זה לפני כל אדם פלסטיני: לאן מועדות פני ארצי? — האם חזרה לירדן? האם לישראל? האם למדינה פלסטינית חפשית? האם למדינה חפשית תוך פדרציה עם ירדן או תוך פדרציה עם ישראל? יש לפחות חמש אפשרויות עקרוניות עם הרבה גוונים שונים.

הבחירות האלה, כפי שתתקיימנה, תהיינה לקויות ופגומות, אבל טוב שתיערכנה, ולא יימשך המצב הנוכחי. הייתי מיעץ לממשלה להענות למישאלה המיני-מלית, המתונה ביותר, ששמעתי מפי מנהיגים בשטחים המוחזקים לגבי עריכת בחירות אלה: שלפי החוק הקיים שם ימונו השלטונות הצבאיים קודם כל מושל מחוז — קימאקאם — ערבי. מושל המחוז האזרחי הערבי יתקין את התקנות לעריכת הבחירות הללו, יפקח עליהן, ובכך יתן מידה מסוימת של כשרות לאומית, מדינית וציבורית לבחירות.

חוברת ו', ישיבה דל"ז

— חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (השטחים המוחזקים על-ידי צבא הגנה לישראל — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) (אבנרי, קרגמן, קשת, אנקוריון) —

עיניו את המנהיגים הפלשטינאים ושומע במו אזניו את דבריהם. הראייה והשמיעה משנות את היחס הלאומי. ראינו את מוסה אל-עלאמי, ושמעתי ממאות אנשים, הרחוקים מדעותי, על התרשמותם העמוקה ביותר מאי-שיות דגולה זו. ההתרשמות הבלתי-אמצעית של הציבור הישראלי מדבריו של אל-שאווה עוררת לו להבין לרוחו של איש כזה.

הנה לנו ראש עירייה ערבי תחת שלטון צבאי יש-ראלי, בחבל שהיה עד לפני ארבע שנים תחת שלטון צבאי מצרי. אבל איננו ישראלי ואיננו מצרי. וגאמנותו נתונה קודם כל לעמו שלו, הפלשטינאי, ולעירו עזה. הנסיבות הטרגיות של מלחמתנו העמידו אותו במצב מסויים, ואני שואל את עצמי: איך היה כל אחד מאתנו מתנהג באותו מצב?

בנעורי הייתי איש האירגון הצבאי הלאומי. כעבור שנים פרשתי מן האירגון מתוך התנגדות מצפונית עמו-קה לדברים מסויימים שעשה. אבל גם אחר כך, אילו היה מתדבק על דלתי איש האירגון הצבאי הלאומי שנודף על-ידי השלטונות, האם אני, שהתנגדתי לדר-כו, הייתי מסגיר אותו? האם מישוה מהנוכחים כאן, באולם הזה, היה עושה זאת? אף-על-פי שאנחנו יודעים מה דרכם ומה פעולותיהם של הפדאיון, ומה הם האמ-צעים הפסולים, שבהם הם משתמשים, דבריו של אל-שאווה הבחירו לנו את המצוקה הנפשית העמוקה של מנהיג פלשטינאי, הפועל תחת כיבוש צבאי זה, והחותר בלי כל ספק לקראת פתרון של שלום.

אני מתנגד לשיטה של איפה ואיפה, כמו קודמי. אבל המסקנה שאני מסיק מכך איננה שצריך להשמיד עוד בית אחד, את ביתו של רשד אל-שאווה. המס-קנה צריכה להיות שאותה הבנה שגיולה שר הבטחון, בעצה עם ראש הממשלה, למצבו של אל-שאווה, שכ-תוצאה ממנה לא ניתנה הפקודה להחרים את ביתו, צריכה לגרום לכך שגשים בכלל קץ לשיטה, שהיא פסו-לה בעיני מעיקרה, של הריסת בתים בנסיבות כאלה.

כבוד היושב-ראש. אנחנו נצביע, כמובן, נגד החוק הזה, ונציע להחזירו לממשלה, באשר עצם ההצבעה בעדה היתה מתפרשת כאילו אנו משלימים עם המשך משטר הכיבוש לעולם ועד. אולם הצעתנו להחזיר את החוק הזה לממשלה נובעת מנימוקים הפוכים מבקשתם של הנואמים הקודמים.

הי"ד ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אנקוריון, ואחריו לחבר-הכנסת נסים אליעד.

ארי אנקוריון (המערך, עבודה-מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. לא הזדהיתי עם דבריו של חבר-הכנסת נריה, אולם יחד עם זה אני חושב שזאת מידה לא קטנה של ציניות מצד חבר-הכנסת אבנרי, כשהוא בא ואומר שבאותו הגיון אפשר לטעון על פיתום ורעמסס ושושן הבירה שהן גם הן שייכות לארץ ישראל השלמה. לא צריך להגויס, חבר-הכנסת אבנרי. הייתי אומר: האם חבר כנסת שעולה על הבמה צריך להצהיר שאיננו מזדהה עם דעות משני הקצוות שבאו פה לידי ביטוי, ובאופן הבולט ביותר, בדבריו שני החבר-רים שקדמו לי, חברי-הכנסת ארידור ואבנרי?

אני חושב שמרוב עצים איננו רואים את היער.

חבר-הכנסת נריה, שכדרכם של רבים מחברי הכנ-סת הסתלק מהאולם ברגע שגמר את דבריו, במקום להקשיב לדברי המתווכחים האחרים בוויכוח...

ישראל קרגמן (המערך, עבודה-מפ"ם):
הגיעה שעת התפילה.

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש):

סליחה. אם זה לצרכי תפילה — אני בוודאי לא אעזער על כך.

חבר-הכנסת נריה הוא גדול בתורה, אבל איננו גדול בענייני חוק, מדיניות ומשפט פנים-ערבי. אחרת לא היה אומר את אשר אמר כאן: ששום מדינה ערבית לא הכירה מעולם בישות הפלסטינאית. זה מגלה, עם כל הכבוד, אי-ידיעה תהומית. הליגה של מדינות ערב הכירה רשמית בישות הפלסטינאית ב-1963. ומאז, נציג-כביכול של פלסטין — לא נציג שנבחר על-ידי הפלס-טינאים עצמם, כי אם נציג שמונה על-ידי מדינות ערב — יושב במועצות הליגה הערבית, כנציגה של פלסטין, ודגל פלסטין מתנופף בין דגלי מדינות ערב, בכל כינוסי הליגה הערבית. זוהי הכרה דה-פקטו ודה-יורה במשפט הפנים-ערבי.

יתר על כן, רצועת עזה לא סופחה מעולם לשום מדינה ערבית. אמנם, הגדה המערבית סופחה לירדן — על סמך הכרעה מזוייפת, שנכפתה על הנכבדים הפלס-טינאים ב-1949. שמעתי מפי אחד האישים הפלסטיני-אים הבכירים, עזיז שהאדה, איך זויפה, בימה ונכפתה אותה ההכרעה-כביכול, בניגוד להחלטה האמיתית שנת-קבלה. היתה הצבעה באותו כינוס פלסטיני שלא מצאה חן בעיני המלך עבדאללה, ואילו המשטר הירדני פירסם החלטה שלא נתקבלה כלל וכפה אותה בכוח הטרור הצבאי והמשטרה. אבל ברצועת עזה לא היה סיפוח כזה. על-פי החוק המצרי רצועת עזה היתה חבל-ארץ פלסטיני נפרד, תחת חסות מצרית.

שמעתי בעניין, וכשעשוע, את הסבריו של הרב חבר-הכנסת נריה. באותו הגיון תלמודי מושחו אפשר היה להוכיח שפיתום ורעמסס, ששושן הבירה וחמת, ועוד מקומות הרבה, הם נחלת אבותינו ואינם טעונים סיפוח באשר הם שייכים למדינת ישראל מאז ומעולם.

אני שואל את עצמי: מה הטעם לפילופיטיקה זו? באיזה עולם אנו חיים? האולם הזה שבו אנו יוש-בים מנותק מהעולם. אין בו תלונות. יכולים אנו כאן לדמות לעצמנו שאנחנו על אי בודד, ושהכרעות העולם אינן משפיעות עלינו. אבל ראש ממשלת ישראל נמצאת היום בדרכה מעבר לים, והיא נתקלת שם במציאות המ-דינית הקיימת בעולם, אף כי אינה קיימת בתודעת חברי-הכנסת אריריה, תמיר, נחשתן ונריה. היא קיי-מת. העולם הולך לקראת הכרעות. היחסים בין ארצות-הברית וסין ובין ארצות-הברית וברית-המועצות הול-כים ומשתנים. מה הטעם להפליג כאן בגאומים נלהבים, היפים למצב פוליטי שאיננו קיים, תוך התעלמות מוח-לטת מהמצב הקיים?

כבוד היושב-ראש. בוויכוח זה הוזכר שמו של ראש עיריית עזה. נדמה לי שכל תושבי ישראל שמעו וראו בטלוויזיה את רשד אל-שאווה והתרשמו עמוקות מאי-שיותו ומדבריו. אולי זה אחד המעשים הטובים של הטלוויזיה. העם הישראלי רואה בפעם הראשונה במו

— חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (השטחים המוחזקים על-ידי צבא הגנה לישראל — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) (אנקוריון, מילמן, קשת, אליעד) —

אומר שהוויכוח המדיני הוא ויכוח רציני מאוד, מה יהיה גורל השטחים...

דב מילמן (גח"ל):

איזו לשון זו "לועסים"? כולנו מדברים פה. זה פרלמנט.

ארי אנקוריון (המערך, עבודה-מפ"ם):

אני מוכן לקבל חזרה את המלה "לועסים". אותם הדברים תוזרים פעם אחר פעם. הם נשמעו בוויכוח המדיני וקיבלתם עליהם תשובה מפי האדם המוסמך ביותר.

חבר-הכנסת נחושתן אומר: מה זה, איך הביא לפנינו שר המשפטים את הדבר הזה, האם זו רק הצעה טכנית? בא נגדו חבר-הכנסת שמואל תמיר ואומר: לא העת היום לדבר על הצד העקרוני של העניין הזה. אני מודה שבעיני היה חבר-הכנסת תמיר בעניין זה צודק הרבה יותר, כי הוא יודע שקיים ויכוח עקרוני, והוא עצמו השתתף בוויכוח העקרוני הזה. הוויכוח הזה עוד יחזור ויחזור. אבל הוא אומר: לא היום העת לדבר על הדבר הזה. אני רוצה לומר שזה נסיון להגניב ויכוח מדיני לתוך הצעה שביסודה היא באמת היום לא יותר מאשר עניין טכני.

כולנו יודעים שהעניין המדיני הוא תמור מאוד, ולעת עתה קיימת ההחלטה שכל עוד לא יבוא השלום איננו נסוגים. ולא צריך להפיל עלינו אימה. כאשר יבוא השלום, ואם יבוא השלום, יקומו גבולות בטחון ויהיה ברור מה לישראל ומה לא לישראל. ולא צריך לנסות להקדים את הפתרון היום אנג בירור העניין הזה. ההצעה הזאת אינה רוצה להשאיר חלל דיק. זו כל תכליתה. ולזה אנו צריכים לתת ידנו.

כמה חברי כנסת "מתחשפים פרנסה", ומשום כך מובן שדירור היום על המחבל שאיבד עצמו לדעת בביתו של ראש עיריית עזה. נעים מאוד לשמוע כאשר אומרים שיושב כאן בא-כוח הממשלה והוא בודאי ישיב. אבל חברי הכנסת יודעים שיש דרכים פרלמנטריות לברר את העניין או להעלותו לדיון, אם הם חושבים שאמנם צריך לעשות כן.

הוא הדין לבחירות לעיריות בשטחים. נושא זה אינו עומד לדיון עתה. אני מסכים שזהו נושא נכבד מאוד, שאפשר להתווכח עליו. יש דרכים פרלמנטריות להעלותו לדיון. אינני מבין מדוע צריך לעשות זאת דרך אגב ובעת דיון על חוק זה, שהגדרתי את תכנון כאשר קדאתי לפניכם את סעיפיו.

מטעמים אלה אני מציע לכנסת להעביר את הצעת החוק לזעזעה.

הו"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אליעד, ואחריו לחבר-הכנסת זכין.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אם מצאו כמה חברי כנסת את הנושא הזה כראוי להרחיב בו את היריעה על מדיניות החוץ הישראלית והמדיניות בשטחים, יש ויש מה לענות להם. ובודאי שאותה קריאת-הביניים, שהציגה סימן שאלה לגבי זכותנו לענות להם, אינה במקומה. לא רק שר המשפטים יענה, אלא גם

יש לפנינו הצעת חוק מסויימת. אנחנו שוכחים במה היא דנה. אחרי הכל הצעת החוק הזאת מוגבלת עד מאוד; היא מדברת על עניין שיפוט בעבירות ועזרה משפטית. מתוך תשעת סעיפי התקנות, שישה סעיפים הם אופרטיביים. במה הם דנים? סעיף 2 מדבר על סמכות בית-משפט, על כך שבית-משפט בישראל מוסמך לדון לפי הדין הישראלי אדם שנמצא בישראל על מעשהו או מחללו שאירעו באזור, כלומר בשטחים המוחזקים. בסעיף 3 מדובר על סמכויות שניתנות לשוטרים אצלנו בקשר לעבירות שהיו בשטחים המוחזקים. סעיף 4 אומר שאם קיים יסוד סביר להניח שאדם עבר באזור עבירה שבית-משפט צבאי מוסמך לדון בה, והאדם נמצא בישראל, רשאי היועץ המשפטי לממשלה לצוות שהאדם ייעצר על-ידי שוטרי וימסר באותו אזור שבו נעברה העבירה בדרך ולרשות שירות עליהם, כדי שיועץ מד שם לדון בבית-משפט צבאי על אותה עבירה. סעיף 5 קובע איך מוסרים למי שנמצא בישראל הזמנות להעיד בבית-משפט צבאי בשטחים המוחזקים. סעיף 6 מדבר על כך שעוונשים שהוצאו בשטחים ניתנים לביצוע בישראל, בדרך שמבצעים בישראל עונש שמוטל על-ידי בית-המשפט. סעיף 7 מדבר על כך ששר המשפטים רשאי בצווים לקבוע את העזרה בעניינים אזרחיים; ולא אכנס עכשיו לפרטים המפורטים בו.

זהו כל תכנון של התקנות.

אנחנו שומעים שבפעם הראשונה התקין שר הבטחון את התקנות האלה ב-2 ביולי 1967. גדמה לי שב-2 ביולי 1967, אם הזכרונ אינו מטעה אותנו, ישבו בממשלה גם חברי-הכנסת בגין ויוסף ספיר, והתקנות האלה הותקנו על-ידי שר הבטחון, כלומר על-ידי הממשלה, באותו זמן. הן הוצרכו פעמים אחדות בתיקונים מסויימים. לא שמענו שבגלל התקנות האלה נפלה הממשלה בשנת 1967 או בשנת 1968. לכן משונה הדבר שכאשר שר המשפטים מביא היום את ההצעה להאריך את התקנות לשנה נוספת, מפני שב-31 בדצמבר פג תקפן, מביאים עלינו את כל התחמושת של הוויכוחים המדיניים, התלויים בעולמנו במשך שנים, ויכוחים רציניים מאוד, ורוצים לעשות זאת בדרך של ויכוח מדיני זוטא. האם חסרים אנו ויכוחים מדיניים בכנסת? רק לפני זמן קצר היה לנו פה ויכוח מדיני. למה צריך שוב ושוב להפיל עלינו את האימה הזאת, על הנסיגה, ואיך אנחנו נסוגים, ומה יהיה אם אנחנו ניסוג, ומה יהיה אם נחליט כך? וחבר-הכנסת ארידור, שאין לו עובדות, שאינו יכול להוכיח שהממשלה הזאת גרמה לנסיגה של סנטימטר אחד, מנתח לפנינו את כל האפשרויות הדמיוניות...

דב מילמן (גח"ל):

ראש הממשלה אמרה שרוצים לזוז אחורנית.

ארי אנקוריון (המערך, עבודה-מפ"ם):

אני לא חייב עכשיו לענות או לחזור על מה שענתה לכם ראש הממשלה. שמענו מה שאומרת בוויכוח הג"דול ההוא, ואתם באים ולועסים שוב אותם הדברים.

דב מילמן (גח"ל):

האם זה דבר של מה בכך?

ארי אנקוריון (המערך, עבודה-מפ"ם):

אינני אומר שזה דבר של מה בכך. להיפך, אני

חוברת ו', ושיבה רל"ז

— חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (השטחים המוחזקים על-ידי צבא הגנה לישראל — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) (אליעד, סורקיס, אבנרי, נחושתן) —

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):

בוא נסכים שאתה לא תלמד אותם. ויהיה לנו חוש בריא בעניין זה. אם יש עם פלשתינאי שהי ברובו בעבר הירדן המזרחי ואם יש מנהיגים פלשתינאים שמדברים על עם אחד וארץ אחת, אל תבוא אתה לפלג אותם.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
מה אומר המנהיג הפלשתינאי...

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):

אנו איננו צריכים לתת עצות המנוגדות גם לרצון הפלשתינאים וגם לעמדת ישראל. אל תתן אתה ידך לכך. הנח להם לעשות מה שהם צריכים לעשות. ואל תהלך עליו אימים. כל הכבוד למדינת ישראל על הדרך והמדיניות שבהן היא מנהלת את השטחים. ואת זאת צריך להשמיע בבית הזה.

כל הגסיונות של האופוזיציה להלך עליו אימים בנסיגה לא יועלו. בבית הזה הוכרע הדבר. ממשלת ישראל מוכנה, תמורת שלום-אמת, שלום חוץ שיתבסס על גבולות בטוחים, מוכרים ומסכמים, להציב את צב-אה באותם גבולות שיוסכם עליהם בין שני הצדדים. זוהי מדיניותה של ממשלת ישראל.

יעקב נחושתן (גח"ל):

זה כתוב בקווי היסוד של ממשלת הליכוד הלאומי.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):

ואת זאת מבצעת ממשלת ישראל. היא לא תיסוג עד שלא יהיו גבולות בטוחים ומסכמים. ואם יש צורך בצעדים מסוימים כדי להגיע לכך, נצטרע צעדים אלה. אין שום חכמה לעלות על הסולם בקפיצה אחת. את זה אני מוכן להשאיר לך. לא אקבל את החכמה הזאת. אפשר גם לעלות בסולם מדרגה מדרגה. מצד אחר, אל יאמרו לנו שיש מפצח אגוזים, שהנה ארצות-הברית ורוסיה הולכות להתלכד והן תפצחנה אותנו. לא נקבל את הדעה לא מימין ולא משמאל.

(חבר-הכנסת י. נחושתן קורא קרי')

את-ביניים)

הדעה האמיתית היא שממשלת ישראל נוהגת בת-בונה כשהיא נוקטת מדיניות כזאת שתוכל לעמוד גם בפני כל הסכמה בין המעצמות הגדולות. אין זו סתירה. מדיניותה של ממשלת ישראל, החותרת לשלום חוץ מבוסס על גבולות בטוחים ומסכמים, אינה עומדת בסתירה לא לאינטרסים בין-לאומיים ולא לאינטרסים של ארצות-הברית, ומכאן שאל יחלבו עליו אימים שאנו עומדים להיכנס לעימות עם ארצות-הברית.

אני רוצה לומר מספר מלים על החוק עצמו. אני מבין על העמדת החוק כפי שהוא קיים היום. עם זאת אני יודע כי תהיה בעיה לא קלה בעניין הבחירות האלה שהחלטנו לקיים, משום שלפי מיטב הבנתי יצטרכו הבחירות האלה להתקיים לפי החוק הידני, ולתוך הידני יש חוקה שונה מחוקה שלנו בדבר זכויות לב-חירות. האזרחים בשטחים המוחזקים תובעים כבר שתהיה זכות בחירה בתוך השטחים המוחזקים לכל אורך מגיל 18, בלא התחשבות בכך אם הוא בעל רכוש או אינו בעל רכוש. לא יהיה מקום לתת לזה תשובה כאן, אך אני מקווה שהממשלה תתחשב בנושא זה ותשקול

חברי הבית יענו, ויסבירו את עמדתם לגבי אותם דברי ביקורת שהושמעו כאן.

חברי הכנסת מהאופוזיציה ציטטו את דבריו של שר החוץ האמריקאי רוג'רס, כאילו יש התפוררות מבית בישראל. לדעתי היה מקום שכולנו נתלכד בדברי שבה ויותר מזה על הדרך שבה ניהלה ומנהלת המדינה את החיים בשטחים המוחזקים, על הכבוד שהיא רכשה בקרב תושבים אלה. יש לי הזדמנויות רבות לשוחח אתם. הם אינם רוצים בשלטוננו. הם קוראים לנו שלטון כיבוש. הם תובעים מאתנו לפנות את השטחים. אבל הם מכבדים ומוקירים אותנו בלב שלם. זוהי האמת. מי שיקרא את החוברת של מוחמד אבו שלבאיה, "אין שלום בלי מדינה פלשתינאית עצמאית", ימצא שם דברים שמותר לנו, מותר לעם בישראל ומותר לממשלת ישראל להתנאות בהם. ואלה דברים הנאמרים על-ידי אדם בעל הכרה לאומית; אדם הרואה בנו שלטון כובש, אבל יחד עם זאת רואה את הדרך האנושית, המכובדת והאחרת שבה נוהגת מדינת ישראל בשטחים.

בוודאי אפשר לטעון, אם כי אינני מקבל זאת לח-לוטין, שיש העדפה של ראש עיריית עזה. אולם ראש עיריית עזה לא נתן מחסה לאדם שהיה צריך לבצע פעולות מתוך ביתו; הוא נתן מחסה זמני תוך ניהול משא-ומתן עם השלטונות על אותו נושא.

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה-מ"ם):

ככל שתתערב פחות בעניין, כן יהיה טוב יותר.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):

אני גאה שהמדינה נוהגת בעניין זה בצורה שנהגה. זה מראה שאנו עם בריא, בעל בטחון עצמי. זו היתה עמדה מכובדת. זה לא היה מעשה של נקמנות, אלא של הבנת המציאות.

אני רוצה לציין לשבח את מדינת ישראל על שעש-תה צעד ראשון לאפשר בחירות בערים מספר בגדה. חבר-הכנסת אבנרי, השאלה היא שאלה של זמן ותנאים. הדברים אינם מתגלגלים בבת-אחת. הייתי מציע לחבר-הכנסת אבנרי שלא להיות בין המייעצים לפלשתינאים לחלק את עצמם. היום רובו של העם הפלשתינאי יושב בפלשתינה המזרחית. לא אני אומר זאת. אומרים זאת עראפאת ואחמד עסיקה. לא אחדות הגדול מדברים המנ-היגים הפלשתינאים. הם יודעים שפלשתינה היא אותה מדינה המורכבת משתי גדות הירדן. והעם הפלשתינאי כולל את העם הערבי היושב בירדן. תקרא את הראיון של אריק רולו עם יאסר עראפאת, שנתפרסם ב"ניו אוט-לוק".

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

למה לך להסתמך עליו דווקא? ברור שהוא אומר זאת.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):

לא רק עליו אני מסתמך. אני מסתמך על חכמאות אל-מצרי ועל כל מנהיג פלשתינאי שאתה תצטט, כי אני אוכיח לך שהוא טוען זאת. אינני יודע למה אתה צריך לטעון אחרת. כל המנהיגים הפלשתינאים טוענים שיש עם ערבי אחד בשתי גדות הירדן.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

בוא נסכים שהם עצמם יחליטו.

— חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (השטחים המוחזקים על-ידי צבא הגנה לישראל — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) (אליעד, קשת, זכין, שובל) —

ניהול השיחות, נוהל שיקדם משא-ומתן ולא יסתכם בתכתיבים. אני סבור שבנסיבות הקיימות ובעיתוי הנוכחי סיכוינו סבירים להשיג מארצות-הברית את היעדים האלה.

במדכו הצעותינו המדיניות יש להבליט, לדעתי, ולהדגיש את עמדתנו שהוצגה במידה מסוימת על-ידי אבא אבן באו"ם — והיא יעילה — בקשר לגבולות הבטחון. מה היא משמעותה העקרונית? משמעותה היא שגבולות הבטחון המוסכמים עם מצרים יושבתו על העקרון של נוכחות ישראלית, ורק לצרכי בטחון, ולא על עקרון הסיפוח, הריבונות או הבעלות. חברי הכנסת, לעקרון זה יש שייכות והוא מחזק את התכנים ואת המשמעויות הגלומים בחוק להארכת תקנות-שעת-חירום בשטחים, שאני תומך בהן.

מה יש להבליט בחוק זה, בכל הארכה לתקופה קצרה? ואינני מבין מדוע חברי-הכנסת אבנרי מצביע נגד, אפילו לפי שיטתו. יש להבליט את נכונותנו היסודית, שבעזרתה חיוקנו את כל המערכה המדינית שלנו במשך חמש שנים, לסגת משטחים אל גבולות בטוחים ומוסכמים תמורת שלום חוזי; דהיינו, את נכונותנו — והיות ביתר שאת — לחדש בכל שעה את המשא-ומתן, ואת הדגשנו שרק הדרך המדינית היא הדרך היחידה לערב, ביים, ובמיחד לפלשתינאים, להגיע למימוש שאיפותיהם הלאומיות.

אינני רוצה לנהל ויכוח עם חברי-הכנסת ארידור. יכול הייתי לצטט דברים שנאמרו, כפי שהתבטא חברי הכנסת אבנרי בהצלחה — מחצית "הגדה השנייה" של סיעתו, מפי אדם סימפטי המייצג אותה, דברי חברי הכנסת קלינגהופר לפני שנתיים בזכות החוק. שום דבר לא נשתנה ואל תאמר שחברי-הכנסת שוסטק יושב בבית זכוכית. אבל למה לי הטיעון הפורמלי? אתם רוצים להכניס את הסיפוח בלדת אחורית?

(חברי הכנסת ד. מילמן קורא קריאת-ביניים)

זה נכון. מה שאתם הצעתם הוא לספת, ולדעתי, בלי להיכנס אתכם לפולמוס לגבי שיטתכם, זה אומר לקפח את הבטחון, את הישיבה בקוויים, את המערכה המדינית ואת הסיכוי לשלום גם יחד. כשם שאני מתנגד לאלה המציעים לנו ברוב אידיבות לסגת לפני השלום ולהסתלק משטחי "כיבוש", כך אינני מקבל את הטיעונים, החוזרים בפי חברי-הכנסת שמואל תמיר, שהחוק הזה כופה אותנו לישב ואל תעשה" בשטחים, משום שהוא סולד מהנוכחות הכיבושית. אינני אומר זאת בסארקסם, אלא בצורה קלה. הוא רוצה אחוות עמים מושלמת על-ידי סיפוח. כל הטיעון שלו נשען על בלימה. מדוע? גם תוך נוכחות זמנית עד לשלום אפשר להפיל, על, ובמידה רבה הפעלה, דינמיות הן בפיתוח והן ביצירת מסכת יחסים של שיתוף פעולה והידברות. לדעתי אלה הן קרנות קיימות, שגם מסייעות למערכה על השלום ובודאי שתסייענה למימוש של השלום החוזי המיוחל.

אינני רוצה לחזור על הציגוים הטובים בקשר למדיניות הגשרים הפתוחים, הישגי הפיתוח והגברת הניהול העצמי. אפשר וצריך לעשות יותר, בעיקר בקשר לשיקום הפליטים, קידום השיכון בגושף על התעסוקה. ויש תכניות מפורטות. גם לא אדבר על הביקורת שלי לגבי יצירת עובדות של ישובי-קבע במקום היאחזויות

אם יהיה זה אפשרי, בלי לפגוע בחוק הבין-לאומי, למצוא אפשרות שתעניק לאזרחים שיבואו לבחור את מוסדותיהם וזכות בחירה לפי חוק דמוקרטי אמיתי המקובל במדינת ישראל.

אינני יודע אם שינוי חוק לטובה לפי ערכים בין-לאומיים יש בו גם משום הפרת אמנת ז'נבה. אני רוצה להאמין שלא תהיה בכך משום הפרה, אלא יהיה בזה משום צעד קדימה, מכובד, כפי שנהגה מדינת ישראל עד כה, כדי שאלה יהיו בחירות אמיתיות במקום של יתנהלו ותהיה הבעה נכונה ומדויקת, פחות או יותר, של רצון הבוחרים.

היו"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת זכין, ואחריו לחברי הכנסת סנה.

דב זכין (המערך, עבודה-מפ"ם):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. ודאי שאי-אפשר להפוך את הדיון הזה בהצעת החוק לדיון מדיני וזוטא. אף-על-פי-כן לגיטימי הוא ואי-אפשר לתלוש את תכניו והשלכותיו מהקשרים מדיניים-בטחוניים אקטואליים. אני רואה כל רע בהבהרות מדיניות — במידה סבירה. אני סבור שלבטיי מדיני שלנו בשעה זו תהיה תחילה בלתי-מבוטלת בקרב תושבי השטחים, ותהודה זו עשויה להשפיע על מערכת היחסים, שבסופו של דבר בולט בה שיתוף הפעולה על פני האיבה הפעילה. ביצורו של דבר זה עכשיו הכרחי, לדעתי, במערכה המדינית.

בהקשר זה, ורק בהקשר זה, אני רוצה להדגיש שלוש אבחנות קצרות: א. בקשר לאיומים המצריים אין חילוקי דעות, כי יש לחזור על אזהרותינו החמורות ולהגיש תמיכה בין-לאומית להוקעת האיומים ולהטלת האחריות על מצאחצי החרבות במצרים. מצד שני, חברי הכנסת, אין לנו שום צורך בהרמת הקול ובהכנסת נימה, ששמעתי פה ושם בדיון הקודם בשבוע שעבר, בנוסח של — ואיני רוצה לחזור על פרפרזה — "אתה רוצה מלחמה, אהלן וסהלן". דווקא בגלל חומרת המצב מן התבונה ללוות את אזהרותינו החמורות — ואני סומך בזה על הדמטכ"ל שיהיו בלי מלים בומבסטיות — בהגשת הצעות מדיניות ובהבעת נכונותנו לשוב לדיון על הפתרון הכולל והן על ההסדר החלקי בלי תנאים מוקדמים.

ב. הודעה לנשיאים האפריקניים על נכונותנו להפוך את השיחות בראשותו של יארינג, בלי תנאים מוקדמים ובלי צמידות לקביעותי בפברואר, היא לדעתי בעינתה, ותחוק את ידי ראש הממשלה בארצות-הברית ובעצרת.

זלמן שובל (הרשימה הממלכתית):

אילו היתה יודעת שיהיה פה דיון מדיני, היתה ודאי דוחה את נסיעתה לארצות-הברית.

דב זכין (המערך, עבודה-מפ"ם):

אין תיתן לה עצות. היא יודעת. יתר על כן: למען ההיערכות היעילה נגד טיעוניו של הממשל האמריקני בדיון גם לחזור על נכונותנו להתחיל בשיחות על ההסדר החלקי בתנאי שארצות-הברית תבטל את התנאים המוקדמים שהיא יצרה. כיצד? על-ידי אספקת המטוסים והחזרת המאון הצבאי, ביטול תכניותיה המגובשות בקשר למרטי והסדר החלקי, והשגת הסכם עמנו על צורת

חוברת ו', ושיבה דל"ז

— חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (השטחים המוחזקים על-ידי צבא הגנה לישראל — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) (זכין, אבנרי, קשת, סנה, הלוי) —

אני מבקש מכבוד שר המשפטים להעביר זאת לממשלה: אין לי טענות, אבל יש לי אבחנה שהממשלה צריכה לגייס את כוחה בעניין זה. אי-אפשר לחזור באו"ם ולומר: לא, איננו מכירים בשום דו"ח שלהם, לידתו בלתי-חוקית; וזה בלשון המעטה. צריך לבנות case של נתונים ועובדות נגדיות, לעבוד עבודת נמלים ולהחזיר אותו לכל מקום. אל נסמוך על טיעון גלגליסטי, שהוא נכון.

כבוד היושב-ראש, אני תומך בהארכת תקפו של החוק לשנה נוספת. תקופה זו מדגישה את האופציה הפתוחה, ויש לי תקווה שהעתיד הנראה לעין עדיין תומך סיכוי לכינון השלום המיוחל.

היו"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת סנה, ואחריו לחבר-הכנסת שלום כהן.

משה סנה (מק"י):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. כיוון שבדין על החוק הטכני הזה הוכנסו כמה נימות פוליטיות אינני רואה את עצמי פטור מלהעיר כמה הערות מסוג זה.

חבר-הכנסת הרב נריה הציג לנו להכריז על השטחים המוחזקים כעל שטחים משוחררים. הוא שכח בכל הנמקתו שבשטחים האלה יש אנשים חיים, אנשים מוחזקים. ועל אנשים מוחזקים אי-אפשר להכריז באו"ר חד-צדדי שהם משוחררים.

בנימין הלוי (גח"ל):
ומה בנצרת ובעכו?

משה סנה (מק"י):

השטחים דוממים. אבל אנשים אינם דוממים. וכאשר משהו יכריז עליהם שהם אנשים משוחררים, הם יכולים לחלוק; והם יחלקו על כך.

אליעזר שושטק (המרכז החפשי):
במה הם לא משוחררים?

משה סנה (מק"י):

כי שם קיים עם בעל הכרה לאומית עמוקה משלו. לא יועיל לכם אם תעלו גרה ותחזרו על הנימוקים על עכו ואפילו על מלבס — גם אני יודע שפתח-תקוה היתה פעם מלבס. בהיסטוריה יש דברים שמשתנים, ויש לכל השתנות תחום וסייג.

אני אומר שלעם בשטחים המוחזקים יש הכרה לאומית משלו ברורה עד מאוד. הוא נבדל מעם ישראל, איש איננו חולק על כך. מתברר שהוא גם בעל תודעה המבדילה אותו מהעם הישראלי. זה בא לידי ביטוי לא רק במאבק הדמים בין איראנו החבילה לבין הצבא ההאשמי. אם הקשבתם לתגובות בערי שומרון, ובמידה מסויימת גם בערי יהודה, על רצח וספי תל, יכולתם לשמוע מתגובה בות אלה את ההבדלה הגמורה בין תודעתם הלאומית כעם פלשתינאי ובין העם הישראלי, שגם הוא עם ערבי ועם מוסלמי כמותם, אבל עם אחר. לא יעזור אם אנו נתעלם מזה. את העובדה הזאת לא נשנה.

כשם שאי-אפשר לעקור את התושבים מהשטחים — והיו כאן שהיו להם אשליית כאלה, ומתברר שאי-אפשר לעקור מיליון תושבים מהשטחים — כך גם אי-אפשר

בטחוניות, אבל לכל אלה מוכרחה להתלוות, ביתר שאת, יומה מדינית ביחס לפלשתינאים. בלי לנתח את כל ההשלכות לאחר הרצח של וספי תל, רצח זה מבליט את אבחנותיהם של רוב האנשים, כי יש שלוש עמדות כמעט מוסכמות: א. נמשכת בקרב ערביי הגדה ההתרחקות מאירגוני הטרור. הם אינם מאמינים בסיכוייהם; ב. לא פחתה המתוחות בינם לבין הממשל הישראלי לאחר מאורעות הדמים; ג. מתפתחת הגטייה לביטוי מדיני עצמאי.

עוד נאמר, שגם למען המערכה המדינית לשלום וגם למען הרחבת שיתוף הפעולה הקיים, בדין היה ומן התבונה היה, ודווקא עכשיו, להצהיר על הכרתנו בזכות הפלשתינאים. למימוש שאיפותיהם הלאומיות, לאחר כינון השלום והגבולות הבטוחים והמוסכמים, במסגרת של שתי מדינות ריבוניות. לאחר כינון השלום מן הדין להכיר בזכות הפלשתינאים לכוון ממשל לפי בחירתם, שכן הם מהווים רוב בגדה המזרחית. וזה נכון, חבר-הכנסת אורי אבנרי, ואתה מכניס סתם פרצלציה.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):

בוא נסכים להשאיר להם להחליט היכן לשבת.

דב זכין (המערכ, עבודה — מפ"ם):
אתה יומת לחלק.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):

אנחנו איננו יכולים לתת חופש לפלשתינאים בע"מאן, אלא רק בשכם. תן להם בשכם, והם יחליטו מה לעשות בעמאן.

דב זכין (המערכ, עבודה — מפ"ם):

אני רק אומר שאתה יומת את הניסוח המוקדם. השאר להם לבטל אותו, שכן הם מהווים את הרוב בגדה המזרחית וגם בשטח המוחזק על-ידינו. בודאי אינני שמח לחוקים אלה, אבל לאחר השלום, לאחר כינון גבולות בטחון, יבחרו הם חוקים לפי הצעתם.

בהקשר זה רצוני לציין בחיוב את ההחלטה לערוך בחירות בערי הגדה, אולם יש לאפשר — ואני אומר זאת בהדגשה — גם התארגנות פוליטית עצמאית. אני משוכנע שיש בכוחנו לדאוג לכך, וצריך לדאוג לכך, שהביטוי המדיני העצמאי לא יפגע בבטחון. עם כל החששות — אני די בקי שם — אני משוכנע שביטוי פוליטי עצמאי של הפלשתינאים בגדה יהפוך אותם יותר ויותר לגורם הלוחץ את מדינות ערב למשא-ומתן, להסכם שלום.

חברי הכנסת. לסיום מלים מספר על נסיגות אויבנו לבנות תלי תלים של סילופים על מדיניותנו בשטחים המוחזקים ולהפכם לנשק מיוחד במערכה באו"ם וב-עולם. הגה לפני חוברת — לא טרחתי להעלות פרטים לפניכם — שהוצאה על-ידי ועדת האו"ם לחקירת המצב בשטחים, שממשלת ישראל החרימה אותה, ובצדק. זהו ספרון, תרכיז של השמצות, סילוף, שטנה ועויות, שכמוהם לא הוגש עדיין לפני שום פורום בין-לאומי. אנחנו נקטנו עמדה: מחרימים את הוועדה, ובצדק. אינני בא לחלוק עכשיו על שיקוליו, אבל לדעתי תהיה זו קלות-דעת להתעלם מההשפעה המצטברת השלילית של הסי-לופים גם על מדינות ידידותיות ביותר.

— חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (השטחים המוחזקים על-ידי צבא הגנה לישראל — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) (סנה, נחושתן, קורפו, הלוי, ביבי) —

מיה מוניציפלית, אבל בהתאם להגדרות שנתתי בראשית דברי אני חושב שבכך לא סגי, ויש להקנות לאוכלוסיה הזאת את הסימונים הראשונים של אוטונומיה לאומית טריטוריאלית, זה אומר — לתת להם להקים נציגות לאומית שתציג את הציבור הזה.

בנימין הלוי (גח"ל):

לפי החוק הירדני או המצרי?

משה סנה (מק"י):

אתה יודע היטב, חבר-הכנסת הלוי, שאני מדבר עכשיו במישור הציבורי ולא במישור המשפטי. אם יתכנס כינוס פלשתינאים שיבחר בוועד לאומי, הרי האקט הזה הוא אקט ציבורי ולא משפטי. מדינת ישראל יכולה לראות בנציגות כזו, בהנחה שהיא תהיה דמוקרטית ושוחזרת שלום, גורם וצד להידברות.

במצב הקיים היום, למי מבין הפלשתינאים יש ביטוי פוליטי? יש שני סוגים: אלה המעטים הרואים במלך ההאשמי את מלכם, הם מיוצגים על-ידי רבת-עמון; ואלה, ולמזלנו גם הם מעטים, אשר תומכים באירגוני ההבלה, אף להם יש נציגות. אבל בין שני הקצוות האלה יש ציבור גדול הרוצה לפתור את הבעיה בדרכי שלום, וגם לפתור אותה תוך דו-קיום עם ישראל. הם כותבים זאת, הם אומרים זאת, כי הם השתחררו מההזיה שפלי-שתין תקום על חורבות ישראל, והם מבינים שפלשתין תקום רק בשכנות עם ישראל ובהסכמה עם ישראל. לאלה אין נותנים זכות ביטוי. וכאשר הם מבקשים רשיון לכינוס, הם נענים בשלילה. בתשובה לשאלתה שלי אמר שר הבטחון שלא ניתן להם רשיון, כי הם לא יקבלו את ההחלטות הרצויות לנו. והרי הכוונה היא שזה יהיה כינוס אשר יבטא את מאווייהם הלאומיים שלהם ולא את רצון הממשלה. בשביל זה לא צריך כינוס. יש לבוא בדברים עמהם. אינני אומר שאני אסכים מראש לכל הדברים שלהם, אבל יש לתת להם ביטוי. היום משוללי הביטוי הם שוחרי השלום, שוחרי ההסדר עם ישראל. לאלה אני יכולים ואנו צריכים לתת אפשרות להתארגן ולהגיע לידי ביטוי.

רצוני עוד להוסיף, כי כל מי שמדבר כאן בפתוס על שלמות הארץ איננו מביא בחשבון ששלמות אמיתית של הארץ תקום רק על בסיס של שלום בין העמים. כי אם תהיה כפייה של עם אחד על זולתו — הארץ לא תהיה שלמה, אלא היא תהיה שסועה על-ידי רגשי איבה ומעשי איבה. שלמות בארץ — ורגישות לאומית, אמו-ציונית והיסטורית, יש לכל אחד משני העמים האלה לארץ כולה — תבוא לידי ביטוי אם יהיו גבולות לא מפרדים בתהום של שאיפת נקם אלא גבולות התחומים תחומים לכל עם ומגשרים בין שני חלקי הארץ גשר של שכנות טובה והבנה הדדית.

מרדכי ביבי (המערך, עבודה-מפ"ם):
איך מגיעים לזה?

משה סנה (מק"י):

אם נחוצה דוגמה מימים אלה, הביטוי מה קרה באירלנד. לקחו חלק מאירלנד וסיפחו אותו לממלכה המאוחדת, כוונתי לחלק הצפוני של אירלנד.

יעקב נחושתן (גח"ל):
זה אותו דבר?

לעקור שטחים מתושביהם, ואין לדבר על גורל השטחים בלי לדבר על גורל העם היושב בשטחים אלה, ובלי להביא בחשבון את רצונו המוצק והמובנה.

לפי דעתי יש לעם ישראל ולמדינת ישראל שעת-כושר גדולה לעזור לעם השני הארצישראלי, הפלשתיני. היה זמן שגם אנו השתמשנו בשני השמות של הארץ, גם במסמכים רשמיים. זוהי שעת כושר לעזור לעם השני הארצישראלי — הפלשתיני להשיג תיקון לגורלו הלאומי ההיסטורי, ולהקדים לעשות זאת. גם אני יודע שיש שני חלקים של העם הזה: חלק בגדה המזרחית, וחלק בגדה המערבית; אבל אין אנו יכולים לקבוע את המדיניות לגבי הפלשתינאים ממזרח לירדן, איננו בשל-טון שם. אבל לגבי אותו חלק שהוא בתחום שלטוננו אנו יכולים להחליט אם להתחשב בעם הזה אם לא. ואני אומר שמכיוון שגורלנו ההיסטורי הוא לחיות אתו בשכנות לעולם ועד לכן יש להשתמש בהזדמנות היסטורית זו ולעשות מעשה צדק בין-לאומי מצדנו. וייתכן החלק השני עם המלך ההאשמי ועם המשטר הירדני, כדי שגם שם יקבל זכות הגדרה עצמית. אני מתייחס באהדה לכל עם הלוחם על עצמאותו בכל מקום. אבל אין לי אפשרות להשפיע על כך בבנגלה-דש, אם כי אני חושב שלעם המזרח-פקיסטני יש זכות להגדרה עצמית, של-עמו של רביגדרגט טגורה יש זכות לקיום לאומי. אבל לגבי אני יכול רק לומר דעה כפרי: כאן אנו בית-הנבחרים של מדינת ישראל, כאן יש לנו אפשרות לכונן את המדיניות.

אני מאוד מחייב את האוטונומיה המוניציפלית שניתנה ליושבים בשטחים המוחזקים עד כה. עכשיו, עם הכרזת הבחירות הראשונות, זהו ביטוי נוסף של אוטונומיה מוניציפלית. גם אני מצטער שהחוק ההאשמי הוא כזה שאיננו נותן זכות בחירה למי שצריך לתת לו; אבל אנו לא חוקקנו אותו, איננו אחראים לזה.

יעקב נחושתן (גח"ל):
אפשר לשנות אותו.

משה סנה (גח"ל):

אם אנו נחיל את החוק הישראלי על שטחים אלה פירוש הדבר שעשינו אקט פוליטי של סיפוח השטחים. זו לא המדיניות של מדינת ישראל ושל הכנסת, אלא אמרנו שהשטחים מוחזקים עד בוא השלום, ובבוא השלום יותנו גבולות-שלום, ולגבולות-השלום — אנו ניסוג בבוא היום. זוהי מדיניות לא של סיעתי, זוהי המדיניות הלאומית הישראלית שנתקבלה בכנסת.

אי-אפשר להגיד: תחיל על שכם, קלקיליה, חברון או יריחו את חוק הבחירות הישראלי. מפני שאם אנו עומדים על הבסיס שאלה הם שטחים מוחזקים עד בוא השלום — חייבים אנו בהתאם לחוק הבין-לאומי להחיל עליהם את המשפט שהיה קיים שם עד שכבשנו את השטחים במלחמת ששת-הימים.

חיים קורפו (גח"ל):

מי הכיר במשפט זה? הוא לא היה חוקי.

משה סנה (מק"י):

אין אנו חולקים על העובדה שהחוק ההאשמי הוחל על שכם וחברון עד יוני 1967.
אני מכבד את כל המעשים המכוונים לקיום אוטונו-

חוברת ו', ישיבה דל"ז

— חוק להארכת תוקף של תקנות שעת-חירום (השטחים המוחזקים על-ידי צבא הגנה לישראל — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) (סנה, מילמן, קשת, ש. כהן) —

עם אתרי ההיסטוריה שלנו. אבל אלה הישגים שאפשר וחובה להבטיח את המשכם על-ידי שלום, לא על-ידי כיבוש. כאמור, לא על הצד הזה אדבר כי אם על צד מדאיג וחמור הרבה יותר.

אתיחס לסעיף 4 בחוברת שלפנינו, המסביר את התקנות שהחוק הזה בא להאריך. שם כתוב בין השאר שהחוק הזה בא להבטיח מתן סמכות לבית-משפט בישראל לשפוט לפי דיני מדינת ישראל אדם שבא מישראל לשטח המוחזק ועבר בו עבירה שהיא בת-עונשין אילו בוצעה בישראל. אכן חוק טכני, אבל אקט נואלי מאוד.

יש עבירות שהמניע הישיר להן הוא טבעו של האדם העובר אותן, עברו האישי. יש עבירות שהמניע הישיר להן הוא התנאים הסובבים את מבצעי העבירה, בחינת פרצה הקוראת לגנב. אותי מעניין ברגע זה המניע השני לעבירות, המניע הטמון בשטחים המוחזקים מעצם היותם מוחזקים בידי צה"ל, כלומר שטחים שבהם רכוש, ציוד, אוצרות טבע, השייכים לאזרחים ומוחזקים זמנית בידי צה"ל. אקח לדוגמה את פרשת שדות הנפט והמכרות של סיני. ברור שהפרשה נמצאת בהליך של חקירה ולכן אין להרחיב כאן את הדיבור על האשמות ועל הליקויים החמורים המתפרסמים חדשות לבקרים.

אתיחס לצד אחד של הפרשה הזאת, לא אל הג'נב, אם היו גנבים, כי אם אל הפרצה הקוראת לגנב. אני יודע מדיעה אישית כי אחד הקרובים לפרשה זו, שדיבר על הנעשה בשדות הנפט ובמכרות עוד לפני ארבע שנים, כלומר זמן קצר לאחר הכיבוש, הסביר בשיחה פרטית את הרקע להפקרות שהתחוללה שם. כאשר שאלו אותו מדוע הוא מחריש, דבר שעלול לסכן אותו, אמר: מי יבוא לעשות חשבון, מי ירשום? מי יחקור? הרי אין בעל-בית כאן. כעבור חצי שנה געזבו את סיני. כאשר נחזיר את התעלה, מי ישים לב לטרקטור שחסר?

זהו שורש הרע שעתה עוסקים בחקירתו: רכוש עצום ורב השייך לאחרים ואשר נפל שלל מלחמה. וזו רק דוגמה אחת שנתגלתה. כמה פרשיות ונתיבים וכמה נפט וטרקטורים יש במרחבי סיני, כמה פרשיות נעלמות וכמה שישארו נעלמות ואולי לא יתגלו לעולם? מצב זה אינו מצב-חיים נורמלי, ובתנאים שאינם נורמליים גם התנהגות בני-אדם נוטה לחרוג מתחום המקובל והמותר.

אני מביא דוגמה זו כדי לעמוד על ההשפעה המשי-חית שיש לכיבוש על הכובשים. והשתתף אינה תמיד פלילית. יש השתתף חמורה הרבה יותר: השתתף מוש-גים חברתיים ודמוקרטיים, כאשר שנתון אחרי שנתון של ילדים, של נוער, מתחנכים למראה צבא עמם היושב בשטחים, ובעצם ישיבתו אומר בין השאר שלילת זכויות תיו הלאומיות של עם אחר.

אני מכיר בצורך שהתעורר אחרי מלחמת 1967, שהיתה לפי מיטב הכרתי מלחמת מגן בלתי-ימנעת, שצה"ל יחזיק בשטחים האלה. טענותי אינן לצה"ל היושב שם עדיין במצב של מלחמה. טענותי הן אל הדרג המדיני, אל ממשלת ישראל שלא השכילה להפוך את הנצחון הצבאי לשלום-אמת, שלא השכילה להמיר שטחים כבושים ביחסי שכנות. אנחנו עומדים היום בצל התחדשות המלחמה, ואין מנוס מן הקביעה כי מלחמה

משה סנה (מק"י):

לא אמרתי שזה אותו דבר, אבל כל ההבדל הוא לרעת אנשי הסיפוח, כי סביב אירלנד אין עוד 15 מדינות איריות. אחרי חמישים שנה יש בחלק הצפוני שפיכות דמים מאין כמוה, גרועה הרבה יותר מאשר אצלנו. מדוע? כי שם יש חלק של האוכלוסיה הרואה את עצמו אנוס. ועתה, לא מישחי קיצוני, אלא מי שהיה עד לפני זמן קצר ראש ממשלת בריטניה הגדולה והוא גם עתיד להיות שוב ראש ממשלה — שהרי שם שתי המפלגות מתחלפות בשלטון — מנהיג הליבור, הגיש תכנית לאחד את צפון אירלנד עם הרפובליקה האירית, מתוך תקווה ומגמה שאירלנד המאוחדת תהיה לה זיקה לממלכה המאוחדת, לבריטניה.

דב מילמן (גח"ל):

למה לא עשה זאת כאשר היה ראש ממשלה?

משה סנה (מק"י):

אני יכול להיות הדובר של וילסון? אני רק למד מן הנסיון. אמרתי שהוא עשוי להיות שוב ראש ממשלה בעתיד, הוא או אחר ממפלגתו. והם נוכחו לדעת אחרי חמישים שנה, שכפיית רצון עם אחד על זולתו מביאה לשפיכות דמים. זו אינה הדוגמה היחידה, היא רק טרייה יותר, היא מובאת כל יום בחידושים ובטלוויזיה. צריך ללמוד מהנסיון הזה.

מה שנוגע לחוק הגידון, אני מבין שמי שהוא בעד סיפוח הוא נגדו. אבל אינני יכול להבין את אלה שהם נגד סיפוח והם נגד החוק. מה אומר החוק הזה? החוק הזה אומר שאנחנו ממשיכים להחיל על השטחים המוחזקים את המשפט הישראלי. זה אומר שאיננו מספחים את השטחים. אנחנו רואים את החוק הזה כזמני, ובכל פעם מאריכים אותו לפרק זמן קצוב, גם הפעם עד סוף 1972, כלומר עוד לשנה אחת. זה אומר שרואים את השלטון הישראלי בשטחים המוחזקים כשלטון עד בוא השלום, ואנחנו רוצים שהשלום יבוא ב-1972. הלוואי.

איך אפשר להצביע נגד זה? אלא מה, שיקום שם שלטון של "ספטמבר השחור", או של "החזית העממית לשיחרור פלשתינה"? מי ישלש שם? איך אפשר להצביע נגד? אפשר רק להצביע נגד אם אומרים שרוצים להחיל את סדרי המשפט הישראליים. אבל אלה שהם נגד סיפוח, הכיצד יכולים הם להצביע נגד החוק שכל משמעותו היא לא סיפוח?

היו"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שלום כהן, ואחריו לחבר-הכנסת וילנר.

שלום כהן:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. קל מאוד להטות אחר רבים ובדין על חוק טכני זה לצלול לטכניקה ול-טכנולוגיה של כיבוש, המשך כיבוש, נסיגה. אבל ברשת אדוני היושב-ראש אני רוצה לייחד את הדיבור על השפעת הכיבוש, השפעת החזקתם של שטחים כבושים, לא על ערבים כי אם עלינו אנו.

(קריאה: עליך, לא עלינו.)

נתפלא עד כמה הדברים נוגעים גם לך ולקרובים לך. לא אתעלם מן התופעות החיוביות כמו הסרת מחיצות בין שני העמים בארץ, או כמו חידוש המגע שלנו

— חוק להארכת חוקי של תקנות-שעת-חירום (השטחים המוחזקים על-ידי צבא הגנה לישראל — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) (ש. כהן, רוזן, וילנר, אליעד) —

של ישראל יכולה לעשות כדי להקל על תושבי השטחים הכבושים ועל עם ישראל עצמו, זה רק דבר אחד: לסגת מהשטחים הכבושים. על-ידי כך נגיע לשלום. לסגת, כחלק מן השלום, מכל השטחים הכבושים. שלום יהיה גם לטובת העם הפלשתינאי, גם לטובת העמים הערביים ולא פחות מזה לטובת עם ישראל ובטחונו.

אנחנו מתנגדים לתביעות השוביניסטיות הקיצוניות של אנשי גח"ל, בחוץ ובכנסת, ושל אחרים, כמו הרב גריה מהמפד"ל, המבטא דעות של חלק מהמפד"ל, וכמו חבר-הכנסת שמואל תמיר מהמרכז החפשי. הם קיצוניים ביותר ודורשים, למעשה, לספח את כל השטחים הכבושים על-ידי החלת החוק הישראלי בהם. אנחנו חושבים שהדעות האלה, העצות האלה, הן לא רק אנטי-ערביות, לא רק בלתי-אנושיות, אלא הן נגד האינטרסים העליונים של עם ישראל ומדינת ישראל. הם היועצים האלה מן הימין, יכולים להביא עליון אסון לאומי.

בשנת 1959 הייתי אורח הפדלמנט הצרפתי. התקיים שם דיון, בדיוק באותו יום, על אלזיריה. אלזיריה היתה אז עדיין תחת שלטון צרפתי, אם כי נחשבה לחלק מצרפת, תושבי אלזיריה נחשבו לתושבי צרפת. בדיון הופיע ז'אק דיקלו, נציג המפלגה הקומוניסטית, ואמר: לטובת האומה הצרפתית, כבודה וגדולתה, אני דורש שנכיר בעצמאותה של אלזיריה. אני זוכר את תגובות הזעם מכל מיני צדדים ומאנשי א.א.אס. דיקלו דיבר בשם האינטרסים של צרפת, אף-על-פי שאחרים צעקו שהוא אינו פטריוט. והנה, אחרי זמן לא-רב, אחרי שנתיים, התחילו העניינים להשתנות והפדלמנט הצרפתי, למען צרפת, החליט לפנות את אלזיריה. איך נראית צרפת עכשיו? היא מכובדת יותר ומשגשגת יותר. העם הצרפתי, לא רק העם האלזירי, יצא נשכר מזה.

אנחנו חושבים שכל הפעולות —

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):
מה ההשוואה הזאת?

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
— כל פעולות ההתנחלות בשטחים הכבושים הן מעשים בלתי-חוקיים, מעשים מתגרים, מעשים של יציאת עובדות מוגמרות בניגוד לחוק הבין-לאומי, בניגוד לאינטרסים השלום והבטחון של ישראל. הם רק יוצרים מכשולים נוספים לעתיד היחסים בין העמים.

עכשיו באה הטובה הנוספת, החדשה, שרוצים לעשות לתושבי השטחים — הבחירות לשורת עיריות, אשר צריכות להתקיים לפי צו של הממשל הצבאי. עצם העובדה שהן אולי יתקיימו לפי צו הממשל הצבאי, ולא בהתאם לבקשת התושבים כשם שהממשל הצבאי רצה לגרום, מוכיחה שאין זה צעד לקראת פתרון השאלות, אין זה צעד דמוקרטי לטובת התושבים, כפי שחושבים בטעות כמה אנשים, אשר אולי מתכוונים לקדם בזה את העניין, כי אם זהו צעד של יציאת עובדה פוליטית נוספת של שלטון-קבע של ישראל בשטחים הכבושים. זהו חלק מהלכנות לסיפוח. יובצע לא רק בעיריות. כל נציגות פלשתינית, שעושי חקדים מציעים כאן כי תיבחר תחת ממשל צבאי, לא תהיה אלא נציגות של משתפי פעולה עם שלטונות הכיבוש. לא יכולה להיות נציגות דמוקרטית ונבחרת תחת כיבוש זה.

זו, אם אכן תפרוק, ניתן היה למנוע, על-מנת שהחוק הישראלי ישורר בצד זה של הגבול והחוק של המדינות הערביות ישורר בצדן שלהן.

שמעתי את ד"ר סנה תמה כיצד אדם המתנגד לסיפוח יכול להתנגד לחוק הזה. ובכן, חבר-הכנסת סנה, אצביע בעד החזרת החוק הזה לממשלה, כיוון שהוא אולי הראי הנאמן ביותר לשיטות — לא אקרא לזה מדיניות, אלא שיטות — הנקוטות בידי הממשלה. זו שיטה של יציאת עובדות קיימות כתחליף למדיניות. מדיניות של אי-מדיניות, מדיניות שכולה אומרת אד-הוק. עוד התנחלות, עוד שנה של התחלת החוק הזה, עוד דחייה של שיחות — כל פעם צעד קטן, לעוד שנה. והרי שמענו מיד לאחר המלחמה שדים שהתבטאו ואמרו: ננסה להחזיק זאת חמש שנים, נמשוך את זה עוד שנה ועוד שנה.

זה אינו סיפוח טוטלי גלוי. זה סיפוח אד-הוק, מזדחל, ולדעתי סופו כשלון, כי את השלום לא נביא בצורה כזאת, לא על-ידי חיקוק, לא על-ידי חיקוק אד-הוק ולא על-ידי התנחלויות אד-הוק, כי במדיניות יש לקבוע את היעד העליון שאליו יש להגיע. צריך לקבוע שהיעד שלנו הוא השלום, ואחר-כך לדון, לשאת ולתת, על השגת השלום הזה, על התנאים לקבלת השלום הזה — אם זה אומר עידוד הקמת מדינה פלשתינית עצמאית ואם זה אומר הסדר עם מצרים על הצורה שבה ישתמשו בתעלה, על אופן פירוח של סיני, על אופן השימוש בשאדם-א-שייך. המטרה איננה יכולה להיות מטרה אד-הוק, של עוד שנה, אלא מטרה סופית וברורה: רוצים את השלום תמורת שטחים. איזה מין שלום — על זה צריך לנהל את הוויכוח, ועד שיושג אפשר לדחות דברים. אבל מאשר כל המדיניות מתבטאת בזה — להחזיק עוד שנה — אין דרך זו מנועת סיפוח אלא יוצרת סיפוח דה-פקטו, אד-הוק. לפיכך אצביע נגד החוק.

הי"ר ש. רוזן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת וילנר, ואחריו לחבר-הכנסת ביבי.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. נציע להחזיר את הצעת החוק לממשלה מן הסיבה הפשוטה: אנחנו חושבים שאין לנו זכות לחוקק חוקים ולהוציא תקנות לגבי השטחים הכבושים. אנחנו חושבים, שעצם הכיבוש הוא בלתי-חוקי. אנחנו חושבים, שהכיבוש הוא המונע את השלום.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):
האם אנחנו יזמנו את הכיבוש הזה? מי יזם אותו?

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
הבעת את דעתך. תשמע דעה אחרת. לפיכך אנחנו רואים שהחוק הזה, כמו חוקים דומים אחרים, הוא בלתי-חוקי. הוא נגד האינטרסים האמיתיים של מדינת ישראל, כי הוא נגד השלום, ואין דבר חשוב יותר, שעם ישראל מעוניין בו, מאשר השלום. החוק איננו בא להקל, כפי שניסו פה כמה דוברים להסביר, את חייהם של תושבי השטחים הכבושים. מה שהכנסת

חוברת ו', ישיבה דל"ז

— חוק להארכת תוקף של תקנות שעת-חירום (השטחים המוחזקים על-ידי צבא הגנה לישראל — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) (אבנר, וילנר, רוזן, ד. קורן, אליעד, ביבי) —

מה היא ההשוואה הזאת עם צרפת ואלז'יריה? האם האלז'יריים טענו שצרפת היא אלז'ירית, כפי שהפלשתינים טוענים, שישראל היא שלהם?

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

לכן, חברי הכנסת, אף-על-פי שאנחנו, כוחות השלום, עכשיו במיעוט בכנסת, אף-על-פי שחברי הכנסת מסיעת גח"ל הדגישו שכביכול רק 4% מוחברי הכנסת תומכים בשלום ללא סיפוחים, אני רוצה להגיד שאני משוכנע כי אפילו בכנסת יש יותר מ-4% המוכנים לשלום בין ישראל והמדינות הערביות ללא סיפוחים טריטוריאליים, ואין לי ספק שהעם ישמח וירקוד בחוצות כשנגיע לשלום עם המדינות הערביות ללא סיפוחים טריטוריאליים.

היו"ר ש. רוזן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת ביבי, ואחריו לחבר-הכנסת מלמד.

מדיני ביבי (המערך, עבודה-מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. עיקר מטרתו של החוק הזה לאפשר מצב משפטי תקין בשטחים, שלא יגוד את משפטה של מדינת ישראל ואף יקדם, ככל שניתן, את המצב המשפטי במ מצב ההולס יותר את המציאות החדשה, שנוצרה לאחר מלחמת ששת הימים, עד בוא השלום. הוויכוח אשר נתלהט לפרקים, ואשר הפך בלדת האחורית לוויוח מדיני ובעיקר לאחר ששמענו את הדעות הקיצוניות והקטוב שבין הדעות בבית הזה בשאלה זו — אינו נוגע, לדעתי, לחוק הזה, ואם יש חטא במצב הקיים, הרי שאין זה חטא של הימים האלה, אלא החטא של הימים שבהם גם סיעת גח"ל היתה שותפה בממשלה.

בשעתו, כאשר נתקבל בכנסת חוק הסדר המשפט והמינהל, אשר הסמיך את הממשלה להוציא צווים, ועל-פי צו מספר 1 נתאפשר שיחרורה של ירושלים וצירופה למדינת ישראל, הרי על-ידי אקט זה הכריע העם כולו לצדה של הממשלה. כמובן, פרט למתי מעט, יוצאי דופן, אשר לפרקים גם לא היו שלמים עם קיומה הנוכחי, ובצורתה זו, של מדינת ישראל. אני סבור איפוא שאי-אפשר לבוא בשלב זה, לאחר ארבע וחצי שנים של קיום המצב המשפטי הנוכחי, ולדרוש שינוי מרחיק לכת, שעה שישראל חותרת אל השלום.

הקטוב הזה של הדעות שנוכחנו בו היום, ושאלו נוכחים בו לעתים קרובות בדיונים מדיניים, רק מעיד על נכונותו של בשיל הזהב שממשלת ישראל בחרה בו לקבוע את מדיניותה הנוכחית. "כל דרך אחרת שהוצעה היום ברוב הדעות של המתנגדים לחוק איננה מציאותית, איננה אמיתית, היא מזויפת."

חבר-הכנסת נחושטן בפתוס גדול פונה לממשלה ואומר: מה התבססות והפחד? אפשר לחשוב שחבר-הכנסת נחושטן נחשבו לסיעה אינם שותפים למהלך הזה, אפילו אם גיווח שאמנם זוהי תבססות ופחד. אני אינני סבור שזאת תבססות, ואינני סבור שזה פחד. אבל חבר-הכנסת נחושטן, אל נא תרים קול גבוה כל כך בפתוס כה גדול נגד הממשלה על מהלכה זה. ישראל כמדינת חוק קשורה למשפט הבינ-לאומי, והיא אינה

אורי אבנר (העולם הזה-כוח חדש):

אתה רוצה להגדיר את כל מנהיגי הגדה כקוויולינגים? אין בהם אף משתף פעולה אחד, אין בהם אף קולבז-רטור אחד.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

אני חושב ששום עם המכבד את עצמו ואת זכויותיו לא יסכים לפתור את בעיותיו תחת כיבוש, משום שאי-אפשר לפתור אותן תחת כיבוש. היו שהציעו להקים מדינה פלשתינית תחת כיבוש. זאת אומרת, הממשל הצבאי יעזור להקים נציגות והיא אשר תקים מדינה פלשתינית. זאת לא תהיה מדינה פלשתינית. זה יהיה יצור כמו מערב-אפריקה, שהיא קולוניה של דרום-אפריקה. זאת תהיה קולוניה שלנו, והשם רק יטעה.

היו"ר ש. רוזן:

עליך לסיים. יש לך עוד דקה וחצי.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

ובכן, החוק מדבר גם על החלת תקנות וחוקים מסוימים של הממשל הצבאי על אזרחים ישראלים, וכבר נעשה ניסיון להשתמש בזה לגבי שוטרי המכס, אשר בצדק הגיבו, הם והאגודים המקצועיים שלהם, נגד הנסיון הזה.

לבסוף משפט אחד בקשר לנפט, משום שזה שייך לנושא הזה. אני רוצה להגיד, שעצם הפקת הנפט, עצם לקיחת רכוש משטח כבוש, נוגדת את החוק הבינ-לאומי. דבר זה עצמו הוא גניבה...

דוד קורן (המערך, עבודה-מפ"ם):

איך אתה מדבר?!

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

כן, אדוני, זוהי גניבה! אסור לנו לקחת רכוש משטח כבוש. זהו חלק מאמנת ז'נבה ומהחוק הבינ-לאומי. מה אתה מתפלא על כך? אולי לא נגענו עד עכשיו בכל מיני גנבים בחברת "נתיבי נפט", או אחרים, מתוך הגישה שהגונב מנגב פטור, אבל אנחנו לא מקבלים עקרונות כאלה.

לכן, חברי הכנסת, ארשה לעצמי כאן לצטט את חבר הפרלמנט הצרפתי ז'ק דיקלו — אני זוכר את דבריו עד היום, אם כי עברו 11 שנה. לאלה שקראו לו: אתה פועל נגד צרפת בזה שאתה רוצה שנגנוב את אלז'יריה, הוא אמר: אתם פועלים נגד צרפת, ואתם עושים זאת כל יום שבו אתם מקריבים עוד ועוד חיילים צרפתים באלז'יריה; אתם תצטרכו לעמוד לפני העם הצרפתי ולשאת באחריות ולענות מדוע מתו הבחורים שלנו באלז'יריה. אני רוצה להגיד שדבר דומה קיים אצלנו, אם כי יש הבדל במצב. אבל גם אצלנו אפשר להגיד: כל בחור שיפול עם חידוש המל-חמה לא בעד קיומה של מדינת ישראל, לא בעד בטחונה של מדינת ישראל, יפול. למטרה כזאת הייתי מציע להקריב את הכל, אבל בחוריו עולמים שוב ליפול בשביל סיפוחים. כדי להרחיק את הגבולות שלנו — חבל על בחור אחד שיפול! כך עומדת השאלה. יש אפשרות לשלום עכשיו, יש אפשרות של בטחון, אין עכשיו שום סכנה, אלא אם כן אנחנו נתעקש על סיפוחים ועל מלחמה חדשה.

— חוק להארכת תוקף של תקנות שעת-חירום (השטחים המוחזקים על-ידי צבא הגנה לישראל — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) (ביבי, אבנרי, רוזן, מלמד, ארידור, ד. קורן) —

הנכונה לבוא אל ישראל בשפה של שלום ולא בשפת מלחמה.

הי"ר ש. רוזן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת מלמד, ואחריו לחבר-הכנסת סורקיס.

אברהם מלמד (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת. ברשותכם אעיר רק כמה הערות. אינני יודע למה התכוון שר המשפטים באמרו שהחוק שהובא על ידו לבית הוא טכני במהותו. מכל מקום עלי לציין, במיוחד לאחר שמהדברים שהושמעו כאן ניתן היה להסיק כאילו יש נפקא מינה מבחינת ההלכה איזה חוק חילוני יחול על השטחים, שמבחינת ההלכה העניין הוא בלא כל ספק טכני גרידא. כי לא אגלה לכם סוד אם אומר שהכנסת המחוקקת את החוק היא רשות חילונית ולא דתית, ומשום כך אין כל משמעות דתית לחקיקה זו של הכנסת, וממילא אין כל הבדל מה תהיה צורתה של חקיקה זאת.

יורם ארידור (גח"ל):

את זה תאמר גם לגבי הבחירות לרבנות הראשית?

אברהם מלמד (מפד"ל):

ודאי, גם זה חוק חילוני, כמובן הכל מבחינתה של ההלכה.

לאמור, ההלכה אישה לגמרי לנושא שהוא אקס-טרה-הלכתי.

הוא הדין למושג גבולות כמושג גיאופוליטי. יש גבולות, מבחינת ההלכה, לגבי קדושת הארץ והמצוות התלויות בה, הנובעות ממשמעות הגבולות הללו. אבל כל זה אינו שייך לגבולות כמושג מדיני. יתירה מזו, גם המושג ריבונות במשמעותו ובמובנו החוקתי-מדיני, לפי התפיסה המודרנית, אינו נמצא בהלכה; לא ריבונות ולא ריבון, פרט לריבון העולמי, הם יצורי ההלכה. וכל זאת מקובלני מפי גדולי תורה וגדולי פוסקים.

דוד קורן (המערך, עבודה-מפ"ם):

אבל דינא דמלכותא דינא.

אברהם מלמד (מפד"ל):

זה אומר שהמדינה יכולה להחליט. וזה מה שאני אומר.

הבעיה של הגבולות היא איפוא מדינית, ויש להת-ייחס אליה בתורת שכנות.

כמובן, גם נקיטת עמדה פוליטית מושפעת מגורמים שאינם פוליטיים אלא אמוציונליים והיסטוריים. ואמנם מפלגתי החליטה מה שהחליטה מתוך השפעה עמוקה של המומנט ההיסטורי והחווייה האמוציונלית לגבי עמדתה הפוליטית בסוגיית השטחים והגבולות. והזאת בהבחינה הבחין היטב בין השטחים השונים. וגישתה היא, שלא הרי יהודה ושומרון כהרי שטחים אחרים. אינני מביע בזה רף את דעתי האישית. אני מסביר מה אומרת החלטת מפלגתי. ומאחר שהעניין מדיני הוא, יש לקחת בחשבון בכל דיון מסוג זה גם את העיתוי. מי שסבור שדווקא בעת כזאת עלינו לשנות את המצב הקיים, להעגרות בידידים הכודלים שלנו ובמשפט ובנוהג הבין-לאומי, הרי שהוא כנראה ח"ל במציאות שהיא מעבר למציאות הקיימת והמוכרת לנו.

יכולה שלא לקבל על עצמה את המשפט הזה. ואם השטחים ששוחזרו לא סופחו בשעתם, הרי שאנו נמצאים בהכרח במצב שיש לקיים את החוק הבין-לאומי על השטחים האלה, ולהמשיך במצב זה עד בוא השלום.

ההכרעה הפוליטית לא תבוא על-פי ההכרעה בחוק הזה. להיפך, המצב יוכרע לא בקיומו של מצב משפטי זה או זה בשטחים. תקדם לזה ההכרעה המדינית. היא היא אשר תקבע את המצב המשפטי. הסטטוס המדיני של השטחים כיום הוא זה שמחייב את קיומו של הסטטוס המשפטי הנוכחי, שהחוק הזה בא לתת לו גושפנקה.

אבל אם מדינות ערב לא ייאותרו להתקרב למצב של שלום-אמת, ואם סאדאת ימשיך באימויו לפתוח במלחמה חדשה או לחדש את פעולות האלימות, הרי שרק הוא, על-ידי מעשה זה, יערער גם את המצב המשפטי הזה, שלא יוכל לחזור אפילו למצב כפי שהוא כיום. ניתנו לערביי ארץ ישראל ולמדינות ערב מספר הזדמנויות כדי לקיים מצב מדיני טוב יותר אפילו מכפי שהוא היום, והם סירבו לקבלו. הם לא היו מספיק נבונים או כדי לקבל יותר ממה שהם יכולים לקבל היום. ואם יש להם, לערביי ארץ ישראל ולמדינות ערב, על מי להלין — הרי זה לא על מדינת ישראל ועם ישראל, אלא על עצמם, באשר כל פעם יצרו מצב חדש שמדינת ישראל לא יכלה לקבלו. ואני חרד שאימויו של סאדאת יביאו שוב למצב חדש שמדינת ישראל לא תוכל לקבלו.

לכן אלה הדואגים בפתוס גדול שמדינת ישראל יתווש את השטחים, ידאגו קודם לכן, אם בכלל יש להם השפעה, שאותם המאיימים במלחמה לא ידברו בטונות הזה, מה עוד שאינם יודעים מה יישאר בידם מכוחם לאחר מלחמה כזאת.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת הנכבדים. רצוני לסיים במשפט אחד, הערה לדבריו של חבר-הכנסת וילנר, אשר טען שמדינת ישראל גונבת את הרכוש, את הנפט. חבר-הכנסת וילנר, אני חבר בבית הזה לא מעט שנים. אתה יודע גם על מצבם של יהודי ערב, אשר רכושם נגזל בכוח. מעולם לא פצית פה בעניינם. בעצם הימים האלה מגיעות ידיעות על גזילת רכוש מיהודים בארצות ערב, בכוח ממש. ואין איש — לא אתה, לא חבריך, לא אותן מדינות שאתה תומך בהן — המוציא הגה להגנתם של יהודים אלה. ואתה בא ומדבר על מדינת ישראל שמפיקה את הנפט, ושיש חשבון של זכויות וחובות, ומכנה זאת כגניבה?

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש):

אולי כדאי לשלם תמלוגים ליהודי ערב במקום לשלם למוטי פרידמן.

מרדכי ביבי (המערך, עבודה-מפ"ם):

יש לי חשבון גם עם הממשלה בנושא זה, חבר-הכנסת אבנרי. אני מלין על שלא דואגים לפצות את היהודים, שרכושם נגזל בארצות ערב, מאותו רכוש שמצוי בידי הממשלה. זה לגיטימי מאוד לפצות יהודים שרכושם נגזל בכוח ברכוש שישנו בידי מדינת ישראל. אדוני היושב-ראש. אני מסיים את דברי בתמיכה בהעברת החוק לועדה, ואני מאחז שהתבונה של העמים תשרור גם בין מדינות ערב, שיבררו להן את הדרך

חוברת ו', ישיבה רל"ז

— חוק להארכת תוקף של תקנות שעת-חירום (השטחים המחוזקים על-ידי צבא הגנה לישראל — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) (מלמד, קשת, סורקיס, אבנרי, ארידור) —

דגל? אינני רוצה להיות יפה ומצוחצח כל כך בעיני העולם כאשר אני עומד במלחמה, ודרכי היא צודקת.

כבר דיבר חברי-הכנסת ביבי על דאגתו של חברי-הכנסת וילנר לרכוש שלקח מאיזה שהוא ערבי. מהעם היהודי לקחו לא רק את הגופש, לקחו גם רכוש. לקחו רכוש רב במלחמת העולם השנייה, ובשנים האחרונות בארצות ערב.

אינני מודאג מחוברות של ועדה זו או זו. החוברת שלנו היא התנהגותנו, שהיא התנהגות למופת לעומת עמים אחרים. בתקלים של העולם נשפך דם גם היום. ו"הצדקת" הגדולה, ראש ממשלת הודו, אינה שוכחת אותנו, גם כאשר נשפך דם בין הודו ופאקיסטן. כולנו ראינו תמונות הוועה על המתרחש בין הודו ופאקיסטן. והאוי"ם יושב בשקט. עדיין לא ידוע אם יהיה דיון באוי"ם או לא. בינתיים נרצחים המוני בני-אדם, גברים נשים וילדים. ואנו חייבים להצטדק לפני העולם הנאור, כדי שיגיד לנו שאנו אנשים נחמדים. כולנו נחמדים. יש להתייחס אלינו בכבוד ובהערצה על הדרך שבה אנו עומדים בכל מה שעובר עלינו. על כל ילד שגרצח כואב לבנו. אני רואה את ערביי עזה המפחדים לחזור לבתיהם ומתגלגלים באזור שלנו בצריפים עלובים. הם הולכים להרוויח פת לחמם ומפחדים לחזור לביתם בעזה. ממי הם מפחדים, ממשר המבול, שחברי-הכנסת וילנר מפחד מפניו, מצה"ל — או מהערבים, מהפועלים הערבים, ומ"הצדיק" הזה שראש עיריית עזה החביא בביתו? אם כן, לאט לכם. יש לנו מה לומר לעולם, יש לנו מה להוכיח. דרך אגב, כשדנים אנו היום על הארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום, אנו עושים כבר חשבון עם כל העולם. לא פתרנו את כל הבעיות, אבל אני דווקא אופטימי. אתה שומע, חברי-הכנסת ארידור?

יורם ארידור (גח"ל):

גם אני אמרתי שאני אופטימי.

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה-מפ"ם):

חברי-הכנסת מלמד מתרחק מההכלה, אבל הירגע נא, לא יהיה לו רוב לעמדתו במפ"ל.

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש):

אתה רוצה להתערב אתי, חברי-הכנסת סורקיס?

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה-מפ"ם):

אינני מתערב, חברי-הכנסת אבנרי. לפעמים אני משקיע ארבע לירות במפעל הפיס ואינני זוכה.

אם כן, רבותי חברי הכנסת, מה שאנו צריכים לעשות הוא לדאוג למוראל של העם ולנוער וללכד את השורות, ולא לחפש את המפריד בינינו, אלא למצוא את המאחד אותנו. חברי-הכנסת הלוי ואברמוב ואני ישבנו עם יהודים מגרזיה שלוש שעות שהיו בגדר חוויה. היתה זו חוויה לשמוע מיהודים מה עבר עליהם ואיך עבר עליהם, איך הם מתלבטים, איך מסייתים אותם כאן בארץ. שמענו מפיהם הרבה דברים והם נחמדים אחד אחד. זה העם שלנו וזה טוב. למה לנו לחפש כיצד ניתן נשק לרוג'רס שיוכל לומר כי אנחנו מפולגים? רוג'רס החליט שאנחנו מפולגים. אין קשר ביני ובין חברי-הכנסת וילנר ונכון שאנחנו מפולגים בינינו, אבל העם מאוחד. על מה מסתמך רוג'רס? איננו צריכים לתת נשק בידי רוג'רס. אנו צריכים להתלכד, ואני בטוח שראש

זאת ועוד. יש בינינו רבים, ואני ביניהם, הסבורים שיש למתן בהרבה, אם לנקוט לשון זהירה, את התקנות שהוציא שר הבטחון. שתכנון של כמה מהן אינו מתיישב עם תפיסתנו החוקתית הדמוקרטית. אולם תמיד מסבי"רים לנו שהן בבחינת הכרח בל יגונה. דווקא החוגים שמציעים לנו את החלת החוק הישראלי על אותם אוכלוסין גורסים, שאין להתייחס בליברליות יתירה לאוכלוסין אלה. תמוה בעיני איפוא שפתאום חוגים אלה סבורים, כי כבר הגיעה העת להכניס את העם היושב בשטחים לאקלים החוקי והמשפטי שלנו. ושמה סבורים הם שהממשל הצבאי של שעת-חירום מתיישב עם משטר החוק הנוהג בישראל?

מכל מקום, הואיל ואנו רואים בחוק זה הכרח בל יגונה ושהינו משנה כלל את יחסנו לעצם עתיד השטחים, הרי שנצביע בעד הצעת החוק.

הי"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת סורקיס, ואחריו לחברי-הכנסת קלינגהופר.

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה-מפ"ם):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. כמעט רוב הנוא"מים לא דיברו על נושא הצעת החוק. פתחו בדיון מדיני, שלדעתי היה מיותר, דווקא הערב, לאחר צאתה של ראש הממשלה לשליחותה. אני רוצה לברך את ראש הממשלה שתצליח בשליחותה. היא נסעה בשליחות קשה למדי, וצפוי לה מאבק חמור עם ידידים על תכנית רוג'רס א' וב'. היה זה מחובתנו להצביע בעד הארכת החוק לשעת-חירום או לדחותה, אך לא להיכנס לדיון מדיני.

אני חושש שנדבק בנו דיבוק, שאנו רצים לפני ההתפתחויות. ההתפתחות היא אחרת לגמרי. אין ויכוח על נסיגה ועל ויתורים. פתאום התברר שאלה שהיתה להם עמדה אחרת ויתרו על עמדתם. אבל אין חשש, מבחון עוזרים לנו. לא התרגשתי מדבריו של רוג'רס. אינני חושב שהוא הביא לנו נזק כאשר גילה את פרצופו.

היו חברי כנסת שגלשו לוויכוח כיצד תיפתר בעיית העם הפלשתינאי. היהודים כאן בכנסת, כל אחד מהם גילה שהוא בקי ומומחה כיצד לאחד את העם הפלשתינאי ולתת לו מדינה. ואני שואל: מי שמכם? מי נתן לכם מנדט? ערביי השטחים אינם חיים רע כל כך לעומת תנאי חייהם במשטר של חוסין.

היום שמענו "מי שבידך" לדאש עיריית עזה. שר הבטחון לא שאל לעצתי בעניין זה. הוא החליט מה שהחליט, ואינני יודע אם התייעץ עם ראש הממשלה או לא. בין זה ובין "מי שבידך" לאדם שהחזיק בביתו ארכי"רוצה, שרצח מאות נשים וילדים ערבים, המרחק רב. שר הבטחון החליט מה שהחליט. ואני אינני מתערב ב"ביוס" שלו. אבל להתלהב מזה?

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש):

פעם מתלהבים מדיין.

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה-מפ"ם):

כאשר אתה, חברי-הכנסת אבנרי, מתחיל להיות חסיד של דיון, אני מתחיל לחשוש. אינני יודע מה יגידו כל אלה שאת בתיכם פוצצו. אבל לעשות מעניין זה

— חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (השטחים המוחזקים על-ידי צבא הגנה לישראל — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) (סורקיס, רוון, קלינגהופר, אבנרי, ארזי, שובל) —

טית נוספת בעתיד, הרי לאור הקפאון המוחלט שאנו עדים לו מאז אין עמדתנו בהערכת התקנות היום יכולה להיות אותה עמדה שנקטנו בשנת 1967.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
העמדה השתנתה באוגוסט?

ראובן ארזי (המערכ, עבודה—מפ"ם):
עוד לפני שנתיים תמכנו בחוק זה.

הי"ר ש. רוון:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת זלמן שובל, אחרון הנאמים בוויכוח זה.

זלמן שובל (הרשימה הממלכתית):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת. אני רוצה לומר, ראשית כל, שאצביע בעד החוק, ולא מפני שאני מתנגד להחלתו של החוק הישראלי על יהודה ושומרון ועל המעשית. אני סבור שקביעת עובדות קיימות חשובה שבעתים מכל אקט הפגנתי חד-פעמי. ובשטחים — ואין זה משנה אם נקרא להם "משהדרים" או "מוחז" קים", זה עניין של סמנטיקה — אנחנו קובעים היום עובדות חשובות. לא מספיק אולי, לא בקצב הדרוש אולי, אבל קובעים עובדות: יש התיישבות, וכן תרבה; יש קריית-ארבע; יש היאחזויות בבקעה ובדפנה. והרשו נא לי לומר: כל היאחזות כזאת שקולה כנגד מאה מפגנים המוניים. ויש גם שילוב כלכלי: יהודה ושומרון הם היום חלק אינטגרלי של המשק במדינת ישראל. וייתכן שלא אטעה אם אומר שישיראל עצמה הולכת ומשתלבת בכלכלתו של המזרח התיכון. אלה הן עובדות, ולא עובדות סתם אלא עובדות קונסטרוקטיביות בעלות השלכות לטווח ארוך.

איני יודע מדוע נתחדש כאן היום בכנסת הוויכוח המלאכותי, הסינטיטי במקצת, בין אלה המצדידים בסי- פוח טוטלי כביכול ואלה הגורסים החזרת כל השטחים. ואני אומר ויכוח סינטיטי, מאחר שבציבור הרחב — לא במגדל השן הזה — כבר איש אינו מתווכח על כך. לא מה שנאמר יחרוץ את גורל השטחים, אלא מה שנעשה.

צדק חבר-הכנסת סנה באמרו שיש פה גם עם שני; נכון. אך כלום חבר-הכנסת סנה או חבר-הכנסת אבנרי יודעים בדיוק מה רוצים הערבים המתגוררים בשטחים? לי לפחות יש הרושם שלא תמצאו שני ערבים שיסכימו על אותו דבר, ובודאי לא אם לחזור לחוסין או לאו. ואם כבר מזכירים בלהט כזה את זכויות הערבים בשט- חים, הבה לא נשכח גם את הזכות השווה, ואולי הרא- שנית, של העם היהודי לאותם שטחים עצמם. כי בסיס לישות לאומית שימשה הארץ הזאת מאז שחר ההיס- טוריה אך ורק לעם אחד — לעם היהודי; ואני אומר זאת בלי לפגוע כהוא-זה בזכותם של מאות אלפי הער- בים, כבהדיהם וכשבר קטן של העם הערבי הגדול, להיות פה, ואני מקווה, להיות אחד ובשלום עם העם היהודי.

אם כן, חברי הכנסת, כאיש שאינו חשוד בחברות ב"תנועת ארץ ישראל השלמה", אלא כאדם מן השורה שגדמה לו שהוא מבטא את רחשי לבם של אנשים רבים מאוד במדינה הזאת — ואני דווקא שמח שאני משתתף

הממשלה תעמוד על ענייננו. בעוד שנה שנתיים נחליט שוב אם להאריך את תקפן של תקנות-שעת-חירום. יש לנו סבלנות. בינתיים נקבע עובדות.

אני זוכר, חברי-הכנסת מלמד, מה היה בעניין חברון. שומו שמים: ראש העיר מחכה שגורל חברון יהיה כגורל נצרת שם נבנה ישוב יהודי על-ידי ישוב ערבי ושניהם מתפתחים וחברי-הכנסת וילנר אינו מפריע לאף אחד מהם, גם לא חברי-הכנסת חביבי וטובי. יראו נא איך הם מתפתחים וחיים. הוא הדין לחברון. יהודים שראו את הבתים ואת הנעשה שם צעקו: מה אתם עושים? רוג'רס לא "יבלע" זאת. "יבלעו" כל דבר שאנחנו נעשה בתבו- נה. אנחנו נעמוד על העניינים שלנו ונחזק את רוח העם. נשיא מצרים מחליף כל פעם את המדים וכל פעם מתהפך הקסקט שלו, אבל לאט לו. הוא גואם פעמיים ביום. איני רוצה להתערב בשאלה מדוע רצחו את וספי תל, אך יש לדאות מי הפרטגרים שלנו, למי צריכים אנו לזוהר ולסגור ולסגור. יש לנו זמן לחשוב.

אני אצביע בעד העברת הצעת החוק לוועדה. בשנה הבאה או בעוד שנתיים נדון שוב בהארכה.

הי"ר ש. רוון:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת קלינגהופר, ואחריו לחבר-הכנסת שובל.

יצחק ק. קלינגהופר (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. תקנות-שעת- החירום, שהממשלה מציעה כעת להאריך את תקפן על- ידי דבר-חקיקה ראשי, מצרפות את האזורים רמת- הגולן, יהודה ושומרון, רצועת עזה, צפון סיני, דרום סיני ומרחב שלמה צידוף חלקי — ואני מדגיש את המלה "חלקי" — לתחום שיפוטם הלוקלי של בתי-משפט ישראלים. הן פורשות כוחות מסויימים של משטרת ישראל על אזורים אלה. עונשים שהוטלו על ידי בתי-דין צבאיים באחד האזורים הללו ניתנים לביצוע בישראל לפי התקנות שלפנינו, ויש לנו עוד מספר בחינות וסוגיות שלגביהן הגענו, בתוקף תקנות אלה, להחידוק של שיתוף משפטי ואף אחדות משפטית, לפחות יחסית, בין כל חלקי אותו השטח הכולל ששלטונות ישראל מקיימים בו את מרותם תוך שמירת הסדר ותוך דאגה לטובת התושבים.

בשנת 1967, כאשר הותקנו התקנות לראשונה, וכ- אשר כעבור שלושה חודשים באה הכנסת להאריך את תקפן, היתה קיימת תקוה שמהלך ההומוניזציה של המשפט בשטח הכולל יתקדם לפחות בדרך הדרגתית כלשהי. אך התקווה התבדתה. לא זו בלבד שלא חלה כל התקדמות מהותית בכיוון זה, אלא מוסיפים להקפיא את ההפרדה, ואחד הסימפטומים לכך הוא — אני מב- קש לעיין בנוסח הכותרת ובגוף התקנות — שמוסיפים לכנות את ההסדר שנקבע שונקות-שעת-חירום אלה כנוגע ל"עזרה משפטית", כאילו היה מדובר בעזרה משפטית המוגשת למדינה זרה, בעזרה משפטית שאנו מושיטים לאחת המדינות הזרות הריבוניות; שהרי זה המובן המקובל של המונח הטיכני "עזרה משפטית", והתקנות מדברות, וחוזרות ומדברות, על עזרה משפטית.

אדוני היושב-ראש, לא ארחיב את הדיבור. רצוני רק לומר זאת: אם חייבנו את התקנות לפני ארבע שנים בסמכנו על הציפייה שהן תהיינה צעד להאחדה משפ-

חוברת ו', ושיבה דל"ז

— חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (השטחים המוחזקים על-ידי צבא הגנה לישראל — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) (שובל, רוזן, שפירא) —

בממשלה לבין ושיבה באופוזיציה. אבל תקנות אלה — מה הן אשמות?

כמה חברי כנסת אמרו שכאן מתנהל ויכוח מדיני וזוטא. רוב הנואמים שהשתתפו בוויכוח מדיני זוטא זה בדרך כלל אינם אלה אשר דוברים בשם סיעותיהם כאשר מתקיים דיון מדיני. רק לפני חודש או חמישה שבועות התקיים ויכוח מדיני בכנסת. אני משאיר להערכת החבר'ה רים שהשתתפו בוויכוח מהו הטעם, אם הוא טוב או לא כל כך טוב, להעלות דווקא היום מעין ויכוח מדיני זוטא. אני לא אגרר לזה, כי אני הבאתי את הצעת החוק. ומי שמציע להחזיר את החוק לממשלה אומר, שאם אזרח ישראלי או תושב ישראל יעבור מחד — לאחר שהחוק יוחזר לממשלה — עבירה פלילית בסיני, למשל, הרי הוא לא יהיה בר-עונשין.

אנו היינו ערים למצב שנוצר, ומיד לאחר מלחמת ששת-הימים התקנו את התקנות האלה, ובאופן שיטתי וקבוע, מדי שנה, אנו מאריכים אותן בשנה אחת.

אינני חושב שהנושא של בחירות לעיריות בשטחים הוא נושא לדיון אגב חוק זה, ולפי איזה חוק צריך לנהל את הבחירות לעיריות. אין לי התנגדות ששאלת הבחירות תגיע לדיון, עם דברי פתיחה, דברי הסבר ועם תשובה, ואז נראה מה יהיו תלומותיו של ויכוח כזה.

אני חייב לתקן את חבר-הכנסת תמיד אשר אמר, שלא כבמקרה של ראש עיריית עזה הרי חשד סביר מספיק בשביל לפוצץ בית. לא היו דברים מעולם. לא מוצאו בתים על יסוד חשד בלבד אלא על יסוד איגפור-מציה מבוססת ושקולה ביותר.

הממשלה כלל איננה צריכה להתנגדות, הממשלה אינה עוסקת בגאווה, הממשלה אחראית לעובדה שלא נעשה דבר נגד ראש עיריית עזה בקשר למקרה חוסייני, אשר איבד את עצמו לדעת כאשר היה בביתו של ראש העיר.

כיוון שבקשר להצעת החוק גופה איש לא הציע שינויים הרי אני עומד על בקשתי להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

היו"ר ש. רוזן :

אנו עוברים להצבעה. לפנינו שתי הצעות: האחת — להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט; והשנייה — להחזיר את הצעת החוק לממשלה.

הצבעה

41	—	לועדת החוקה, חוק ומשפט
6	—	לועדת החוקה, חוק ומשפט
18	—	לועדת החוקה, חוק ומשפט

ההצעה להעביר את הצעת החוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (השטחים המוחזקים על-ידי צבא הגנה לישראל — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית), תשל"ב-1971, לוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

בדיון זה בסופו — אני רוצה לומר שאינני יודע אם השטחים יסופחו בעתיד למדינת ישראל. ייתכן שכן, ייתכן שלא. אינני יודע אם ייווצרו בארץ ישראל בסופו של דבר קנטונים ערביים שבהם יהיה לתושבים הערבים שלטון מקומי מירבי. גם זה ייתכן, ואולי אפילו ייתכן מאוד. אינני יודע אם לא תימצא איווה נוסחה של זיקה כלשהי של השטחים לירדן למשל. כל זאת אינני יודע וגם אינני רוצה או צריך לקבוע זאת כעת. אך דבר אחד אני יודע בוודאות, ויחד אתי יודעים ובטוחים בכך רוב הישראלים: לעולם לא יוחזרו שטחים אלה לאחת המדינות הערביות שמא ומתמיד רצו לחסל אותה, ובודאי שלא יוקם בהם שלטון ערבי עצמאי. לעולם לא ישוב חייל ערבי — ולו אף חייל אחד — לאיזה שהוא מקום בשטחים האלה, ותחתיהם לא יוצבו עוד מול גתניה ותל-אביב. לעולם לא ייוז צה"ל מן הירדן, לעולם לא תישלל עוד זכותם של יהודים להתיישב, לעמול וליצור באיזה שהוא מקום בשטחים האלה, ול-עולם לא תופר האחדות הכלכלית של ארץ ישראל האחת. זה פשוט הרבה יותר, רבותי; עוד מוקדם לומר מה כן ייעשה, אך היינו מייבטים אולי לעשות אילו הדענו בצורה הברורה ביותר למה שלא נסכים עוד, ויכול להיות שאז גם היינו מתקשים פחות בהצגת הטי-עון הישראלי כלפי העולם הגדול והעולם הערבי גם יחד.

היו"ר ש. רוזן :

רשות הדיבור לשר המשפטים, לדברי תשובה.

שר המשפטים י. ש. שפירא :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני יכול להבטיח לחברי-הכנסת נחושתן שהדברים שאמרת ב-27 ביוני 1967 הם דברים אשר אני מוקיר אותם מאוד. לכל אדם, בכל שטח פעולה, יש שיאים. ואם אני רוצה לה-שוב על החוקים שהבאתי לכנסת בתפקידי הנוכחי, אם בכנסת הקודמת אם בכנסת הזאת, ואם אני רוצה לראות מהו השיא, הרי השיא הוא החוק שהבאתי ב-27 ביוני 1967.

אינני רשאי כמובן, מבלי לקבל את רשות הממשלה או ראש הממשלה, לומר מה היו הצעות נציגי גח"ל בממשלה לגבי החלת חוק המשפט, השיפוט והמינהל של מדינת ישראל על השטחים המוחזקים. אם חברי גח"ל רצו לגלות זאת לכנסת, בודאי ימצאו את הדרך לקבל את רשות הממשלה לכך. אני רוצה לציין את העובדה שבכנסת לא הציעה גח"ל מעולם את הדבר, לכן מוזר מאוד שחברי-הכנסת נחושתן שואל: כמה זמן תבואו ותבקשו להאריך מדי שנה? ואם חבר-הכנסת נחושתן חושב שהבאת חוקים-אלה זו תבוסתנות, הרי במשך ארבע שנים היו חברי-הכנסת נחושתן וחבריו תבוסתנים. אני לא. אני אינני חושב שזו תבוסתנות, אני חושב שזוהי תבונה מדינית, אלא שעכשיו יש לי פחות שותפים. הדרך הנכונה נשארה נכונה. בעצם לא ניסיתי מעולם לשבח את התקנות האלה יותר מאשר שיבח אותם בפעמים קודמות או בפעם הקודמת חבר-הכנסת קלינגהופר. אינני יודע מה קרה. אני יודע מה קרה מבחינה פוליטית; אני יודע שיש הבדל גדול בין ושיבה

ד. חוק סדר הדין הפלילי (תיקון מס' 2), תשל"ב-1971 *

(קריאה ראשונה)

הי"ר ש. רוזן:

יש אמפליפיקציה של אפשרות לקיים דיון שלא בפני הנאשם, בעבירות משניות כמו חטא ועוון, כאשר נאשם מסכים למעשה שידונו שלא בנוכחותו.

החידוש הנוסף הגדול הוא בעניין טענת האליבי. עד היום, לפי החוק שלנו צריכה התביעה הכללית לגמור את הבאת כל ההוכחות, את ביסוס ההאשמה לפני בית המשפט, ורק לאחר מכן נקרא הנאשם לפתוח בהגנתו. עד אותו שלב אין הוא חייב לגלות מה קו ההגנה שלו. פה יש חידוש, והוא חידוש גדול, שכבר בשלב הראשון, כאשר הנאשם מובא לפני השופט, אם יש בכלל מקום להתגונן מנימוק של אליבי, צריך לשאול אותו השופט אם יש לו טענת אליבי, או כפי שנקרא בעברית - "במקום אחר הייתי".

רצוני לומר שבפעם אני נוטה לחשוב, ותמיד נטייתי לחשוב כך, גם כאשר עיסוקי היה כסניגור, שטענת אליבי צריך אדם לטעון בעצם עוד במשטרה. אם רוצה אדם להגן על עצמו ואם האליבי הוא אמיתי, בזה שיטען טענת אליבי בשלב זה, ימנע את הצרות מעצמו, ימנע את הטרחה הרבה, ולא רק הטרחה, אלא ימנע גם מה תביעה הכללית עיוות דין. כאשר מאשימים אדם שעבר עבירה ביום פלוגי, נניח בירושלים ברחוב פלוגי, ולמעשה היה באותו זמן בחוץ-לארץ, או במקום מרוחק מירושל-ליים, אם יודיע בהודמנות הראשונה שהיה במקום אחר והדבר ייבדק מיד, לא זו בלבד שבכך הוא שם קץ לעניין, המשטרה שמה קץ לעניין, אלא שהמשטרה יכולה לחפש מיד משהו אחר. אך אם הוא מוביל את המשטרה ואחר-כך את התביעה הכללית עד לשלב האחרון ורק אז הוא מודיע על האליבי - וברור שהאליבי יכול להיות מלאכותי ולא אמיתי - בזה הוא גורם נזק גדול בהשוואתו את הפיסת העברין הנכון, הפושע הנכון, במקרה של פשע.

אלה הם לדעתי עיקרי החוק. פה ושם יש עוד כמה הוראות. ואציין עוד תיקון אחד, שיש בו הבנה הומאנית, וזאת יודעים הפרקליטים והסניגורים שיושבים בבתי המשפט. עד כה היה גהוג, שאחרי שהיה משפט ארוך ומייגע ועדים לכאן ולכאן, נכנס סוף סוף בית-המשפט ומתחיל לקרוא פסק-דין במשך שעותיים, ולבסוף אומר: ולכן החלטנו לזכות אותך. יש בהצעת החוק הוראה, שבמקרה של זיכוי יפתח השופט את פסק-הדין בהודעה: בית-המשפט מזכה את הנאשם, ואחר-כך יסביר את הנימוקים.

אני מבקש להעביר את הצעת החוק לוועדת החוק, חוק ומשפט.

הי"ר ש. רוזן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת הלוי, ואחריו לחבר-הכנסת ארזי.

בנימין הלוי (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. התיקונים לחוק סדר הדין הפלילי דרושים בדרך כלל, ויש בהם כאלה שבאמת שופטים אנושיים, כפי שאמר שר המשפטים

הכנסת תעבור לסעיף י"א בסדר-היום: חוק סדר הדין הפלילי (תיקון מס' 2), תשל"ב-1971, קריאה ראשונה. רשות הדיבור לשר המשפטים.

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. כפי שהודעתי באחת הסיקורות השנתיות שלי בכנסת, פועלת אצלנו ועדה מתמדת, היושבת מזמן לזמן ועוקבת אחרי השינוי בחוק סדר הדין הפלילי. ועדה זו יושבת בראשותו של כבוד שופט בית-המשפט העליון משה לדוי. ועדה זו הביאה הפעם יכול של מספר שינויים בחוק סדר הדין הפלילי.

מתברר שלפי המצב החוקי הקיים, אין למעשה עכשיו אפשרות לאסור אדם הנאשם בעבירה בפקודה של שופט, אלא לאחר שהאיש נאסר קודם על-ידי שוטר. השינוי החשוב הוא בסעיף 1 האומר: "על-פי בקשת שוטר, הנתמכת בהצהרה בשבועה או בהן צדק של שוטר... רשאי שופט של בית-משפט שלום או בית-משפט מחוזי לצוות על מעצרו של האדם...". כפי שתראה, במספר סעיפים מתאימים את סדר הדין הפלילי בגלל השינוי החשוב הזה.

יש גם סעיף אחד, הוא סעיף 6, הקובע חידוש חשוב לפי דעתי בסדר הדין הפלילי שלנו, והוא שאדם שנעצר יובא לפני שופט בהקדם האפשרי ולא יאוחר מ-48 שעות לאחר שנעצר. עד עכשיו צריך להביא נעצר לשופט לקבל פקודת מעצר תוך 48 שעות. הפירוש המ-קובל היה שהמשטרה יש לה חופש במשך 48 שעות לא לשחרר אדם שנעצר. החידוש הגדול הוא שמחייבים עתה, לפי הצעת התיקון, את הבאת העצור לפני שופט בהקדם האפשרי, וזאת עניין 48 השעות הופכים לגג, לגבול. התוצאה המעשית היא שאדם שנעצר ולא הובא לפני שופט בהקדם האפשרי, והוא יכול להוכיח שהיה קל מאוד להביא אותו לפני שופט תוך 6, 8 או 12 שעות, והחזיקו אותו עד תום 48 השעות, יכול להבוע פיצויים ואולי גם עונש בשל המעצר הבלתי-חוקי.

לא אעמוד על כל השינויים, אלא על העיקריים שבהם. הוראה אחרת אומרת, שאם מביאים לפני בית-משפט בקשה לשיחרור עצור ב-הבאה, לשיחרור בער-בות, והשופט מחליט לשחררו בערבות, אבל התביעה הכללית, היועץ המשפטי או בא-כוחו - פרקליט המ-דינה או פרקליט המחוז, לא סתם התביעה הכללית, אלא הסניגורים של התביעה הכללית, כגון היועץ המש-פטי, פרקליט המדינה או פרקליט המחוז - מודיעים לשופט שהם רוצים לערער על החלטת השיחרור בער-בות מנימוקים שיביאו לפני השופט, יכול השופט להח-ליט לדחות את השיחרור בערבות, אם הוא מוצא זאת לנכון, בשיקול דעתו, ללא יותר מ-48 שעות, כדי לאפ-שר להגיש ערעור על ההחלטה לשחרר בערבות. דבר זה חשוב בעיקר כאשר נימוק ההתנגדות לשיחרור בערבות הוא שיש סכנה, לדעת היועץ המשפטי או הפרקליט, שהנאשם יפריע לחקירה, "ש"טפל" בעדי הקטגוריה, ואז כמובן הדבר רציני ביותר.

פרסם בכל העתונות והיתה שערוניה גדולה. דבר זה היה לו קשר עם אנשים פוליטיים. רק אחרי שכל עדי התיביעה העידו גילה אחד מהם בעדותו בביית-המשפט שהוא יושב במערכת עתון בשעות הערב ואז צילצל הטלפון ולאומים אמרו לו שיהיה בשבילו מעניין, בתור עתונאי, להודמן בשעה 1.30 ברחוב הזה ליד הבית הזה ואז אולי יהיה עד לדבר מעניין שיקרה שם. אמנם הלך קודם לישון — הוא וחברו — אבל העירו אותם והם הודמנו בשעה 1.30 לאותו מקום, הסתכלו ולא קיה דבר. כאשר יצאו מפתח הבית התפוצצה פתאום פצצה. את זה גילה בשלב מאוחר למדי.

יעקב נחושתן (גח"ל):

זה לא אליבי, ד"ר הלוי.

בנימין הלוי (גח"ל):

אני מעלה את הדבר לעניין המהימנות של טענה כזאת המועלית בשלב מאוחר מאוד.

אם יורשה לי אקרא מה שאני עצמי כתבתי בעיר-עור, כאשר הייתי שופט בביית-המשפט לעירדורים, על השיחה הטלפונית: "איש לא שמע עליה דבר וחצי דבר, מזמן היעצרו של המשיבים על-יד בית השר ועד לעלותם אל דוכן העדים בביית-המשפט המחוזי. לכל אחד מהמשיבים היתה הודמנות מלאה, לא רק אחרי האשמתו הפורמלית בבוקר השכם, אלא גם במשך השיחה הממושכת שניהל מר פראג, ראש מחלקת החקירות במטה משטרת ישראל, עם כל אחד מהם בשעות יותר מאוחרות של אותו היום, להסיר מעליו את החשד בהתלפת הפצצה ולהפנות את תשומת-לבה של המשטרה לעקבות הפושעים האמיתיים (אם המשיבים לא היו מעורבים בפשע) על-ידי גילוי דבר השיחה הטלפונית. אדם חף מפשע — כך נראה לי — היה צריך להיות מעוניין להסביר בהקדם האפשרי את הנסיבות שהטילו עליו חשד בלתי-מוצדק והביאו למעצרו, והיה עשוי לגלות את האמת (אם היתה לטובתו) באופן ספונטני, לא רק כדי להשתחרר ממעצר בלתי-צודק, אלא גם כדי לכוון את חקירות המשטרה לכיוון הנכון. לא כן נהגו המשיבים: כל אחד מהם בפני עצמו ועל דעת עצמו — עוד טרם ניתנה לו 'העצה' המשפטית' הבדוקה לשתוק — בחר שלא להעלות את הסיבה לביקורם החשוד הנ"ל על דל שפתיו ושניהם העדיפו מעצר ממושך על גילוי 'הסוד המקצועי' של העתונאי."

על שמירת "סוד" כגון זה עד לשלב האחרון של המשפט, שלב שבו נבצר מהתביעה הכללית לאסוף ולהביא הוכחות לסתירות, אמר המחבר המלומד ווילס, בספרו על "הוכחות נסיבתיות", את הדברים הקולעים הבאים:

"אם הנאשם מעלים את טענותיו עד למועד שבו אי-אפשר לחקור ולדרוש בהן עדי, אזי, אם כי יהיה זה מופרז לומר שאין להאזין לשים לב אליהן, מכל מקום מידת האמון שיש לתת בהן וכן בכל עדות הבאה להן כיוון, מן הדין שתהא מופחת ביותר ... אם הנאשם מספר, מעל דוכן העדים, באופן משכנע, סיפור בדוי, העושה רושם של אמת, והוא מספרו בעת משפטו בפעם הראשונה, ייתכן שלא תהיה אפשרות כל תשובה עליו בלתי אם: עצם ספרו אותו במועד זה בפעם הראשונה." זו כל ההוכחה שיכולים להביא נגד מהימנות הסיפור הבאתי זאת, מתוך הנסיון המשפטי של בתי-המשפט

הנכבד, שופטים נבונים, נוהגים על-פיהם גם בלי חוק, כפי שמתוקן עכשיו בפירוש.

אני חושב שכבר מזמן למדו שופטים, כשהם מזכים את הנאשם, לא לענות את דינו על-ידי קריאת פסק-דין מנומק במשך כמה שעות ולהשאיר אותו במתח מה יהיה המשפט הסופי. השופטים מקדימים ואומרים: הנאשם יוצא זכאי, או נאשם זה וזה יוצא זכאי, ואחרים אשמים, מגימוקים אלה ואלה. הפרוצדורה לא מנעה זאת עד עכשיו, אבל מוטב שתיקבע החובה הזאת, ששופט יעשה כך. וכן בעירעור, כמובן.

יש עוד תיקונים טובים. לא אעמוד על כל הפרטים. גם שר המשפטים לא עמד על כל הפרטים. אינני רוצה לבזבז את זמנה של הכנסת בדברים שגרתיים, קלי-ערך. אעמוד על הדבר העיקרי.

החידוש הגדול שיש בהצעה הזאת הוא עניין האליבי. אני מצטרף להערה של שר המשפטים, שאדם שמ-אשימים אותו בפשע, באיזו עבירה רצינית, והוא יודע שלא ייתכן בכלל שביצע את העבירה, כי היה במקום אחר — למשל, העבירה בוצעה בירושלים והוא היה בתל-אביב — לא יחדש את הטענה הזאת בזמן המשפט, לא ישמע אותה בזמן המשפט בפעם הראשונה. לכל משפט קודמים הליכים רבים והוא לא ישחק דווקא בעניין האליבי כדי לתעתע, להפתיע את העולם, וברגע שיגלו את החשד הראשון יגיד: מה אתם רוצים ממני, בכלל לא הייתי שם. היפוכו של דבר גם הוא נכון — שאדם שלא השמיע טענה זו בכל שלבי החקירה, לא במשטרה ולא בכל השלבים הקודמים להעמדתו למשפט, הוא שותק כל הזמן ומעלים את הטענה הזאת, ואחרי שכל העדים הופיעו נגדו והעידו שהיה שם וביצע את הפשע, בסוף הוא מגלה: הייתי במקום אחר — בדרך כלל זה לא רציני. זה לא רציני במובן המשקל, המהימנות. לשופט מותר להסיק מסקנה, שאם עד אותו רגע לא מצא לנכון לגלות את מקום הימצאו או מקום אי-הימצאו, אולי קשה להאמין לו. אבל הכל תלוי בנסיבות. ייתכן שיש לו הסבר מדוע לא גילה זאת. לפעמים הימצאו במקום לא מכובד עם אשה זרה, למשל, היא לדיו עובדה שקשה לו יותר לגלותה או פחות נעים לו לגלותה מאשר להיות נאשם בעבירה שהיא לא דווקא רצח. בעבירה בינונית זה יכול להיות שיקול. ולאו דווקא במקרה כזה, אלא גם במקרים אחרים, לפיכך העניין מסור לשיקול-דעת בביית-המשפט, אם להאמין או לא להאמין לטענת האליבי שלו.

עניין זה של טענות הפתעה מפי נאשם, ברגע האחרון, אינו מוגבל לאליבי. הציבור זוכר היטב את המשפט שהתנהל אחרי הפצצה שהתפוצצה בביתו של השר המנוח דוד צבי פנקס. על זה היה משפט ועירעור בבית-המשפט העליון. שם היה מקרה כזה, שלא היה ממש בגדר אליבי, המכליל יפה את עניין המועד שבו משמי-עים טענה ספציפית בפעם הראשונה. שם קרה, שבביתו של השר התפוצצה פצצה בשעה 1.30 לפנות בוקר. שני אנשים נעצרו בפומה הבית על-ידי משמר המשטרה. הם הסתובבו ליד פתח הבית ונחשדו, לכאורה בצדק, שהיה להם קשר לעניין זה, לפצצה הזאת. הם שתקו. במשטרה לא אמרו שום דבר. הם נשאלו מה עשו בשעה 1.30 בבוקר בבית זה בתל-אביב ברחוב רחוק ממקום מגוריהם, ולא השיבו, הם היו במעצר. שוחררו ממעצר. היתה חקירה מוקדמת. היה משפט והעידו עדים. הדבר הת-

הפרוצדורה הקיימת. זאת אומרת, האליבי כולל כאן. אם הנאשם לא גילה זאת במועד האפשרי הראשון, ולא מסר טענות שהתביעה לא יכלה לראותן מראש, נותנים במקרה זה זכות-יתר לחביעה, שאיננה קיימת בדרך כלל, להביא ראיות אחרי הבאת כל הראיות של הסניגוריה, להביא ראיות סותרות לאלה של הסניגוריה. זהו הפתרון הקיים, ואני חושב שהוא גם הפתרון הצודק.

ההליך המוצע בחוק הקיים כדי לקצר את הדברים — אינני חושב שהוא ממש יקצר אותם, אלא יכול להביא את בית המשפט לשיקולים אשר קשה לו לעמוד בהם. ומי יודע אם בית-המשפט העליון לא יאמר: לא היית צריך למנוע את הטיעון הזה מהנאשם — ולהחזיר את הדיון שוב לבית-המשפט. אז, חצי שנה לאחר מכן, ישמעו את עדי האליבי. אני חושב איפוא שהתיקון אינו תיקון.

הי"ד ש. רוזן:

זה מעניין מאוד, אבל זמן עבר.

בנימין הלוי (גח"ל):

אם זמני עבר, אזכיר רק כמה דברים בלי לנמק אותם, מתוך תקווה שאולי הבאים אחרי ינמקו אותם. כוונתי לסעיף 8, הדין בהודעה אשר צריכה להימסר, וגם לסעיף 10. בפרט אני רוצה לעמוד על סעיף 10, שגם מגמתו לקצר את המשפט, גם הוא מתכוון לתקן דבר, ולא לתקן אותו, באופן דומה. אם כבוד היושב-ראש יתן לי עוד רגע, כי הדבר חשוב, אעמוד בקצרה על סעיף 10.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

אני מציע לקצר את דברי תביר-הכנסת הלוי כאשר הוא מדבר על פוליטיקה ולתת לו לדבר יותר כשהוא מדבר על חוק.

בנימין הלוי (גח"ל):

אני מתחייב לא לדבר על פוליטיקה. אינני כמון ואינני מכניס פוליטיקה לכל דבר.

בהסכמת חברי-הכנסת אורי אבנרי אומר שפה יש נסיון, רצון כמובן, לקצר ולחסוך נזמנם של העדים כאשר הנאשם אינו מופיע למשפט שיש נגדו, וכל העדים באו, רק הנאשם לא בא, באמת יש כאן תקלה, משום שצריך לדחות את המשפט. מציעה לנו הצעת החוק שוב דבר דומה, כלומר לאפשר לבית-המשפט, לפי שיקול-דעתו, לשמוע את העדים בהעדרו של הנאשם, ואפילו לקרוא את הכרעת הדין, אולם אחר כך לא להעניש אותו אלא לדחות את המשפט ולהזמין את הנאשם מחדש לפני שבית-המשפט יקבע את העונש. אז ישמע בית-המשפט את טענות הנאשם, בשלב השני, וניתנת לנאשם אפשרות לבקש ביטול ההחלטה הקודמת, ביטול שמיעת העדים בהעדרו, והכרעת הדין שניתנה, והזמנת כל העדים האלה מחדש. כל זה, כמובן, במקרה שהנאשם יכול לשכנע את בית-המשפט שהיתה לו סיבה סבירה לא להופיע. שוב, זה מביא את בית-המשפט לבעיה של שיקול-דעת, האם כדי לקצר את הזמן הוא צריך לשמוע את העדים שלא בנוכחות הנאשם. אולם אחר-כך יופיע הנאשם, ומי יודע אם פתאום לא יביא איזו סיבה בלתי-צפויה. אז כל השכר יוצא בהפסדו. במקום לחסוך בזמן העדים ובהוצאות הכרוכות בעדים, כדי לא להרגיז את העדים — מרגיזים אותם כפליים.

בארץ — א) כדי להראות שהדבר הזה אינו מוביל לאליבי, אלא לכל טענה שאי-אפשר לצפות אותה מראש. ב) נדמה לי, שהפתרון המוצע עכשיו בהצעת החוק הזאת אינו פותר את הבעיה. מפני שלא על-ידי החובה הפורמלית לגלות אליבי בשלב הראשון של המשפט יכיל לים לקצר את המשפט. כי הסנקציה המוטלת, לפי הצעת החוק, היא בעת ובעונה אחת יותר מדי חמורה ופחות מדי חמורה. היא איננה נוגעת בכלל לעניין המהימנות. היא אומרת כך: לבית-המשפט יש שיקול-דעת. במקרה שהנאשם אינו אומר ברגע הראשון, כאשר שואלים אותו, אם הוא מודה באשמה או בעובדות או אינו מודה, יכול השופט לומר לו: אם יש לך אליבי, תאמר אותו עכשיו, כי אם לא תאמר אותו, ייתכן שלא תוכל לומר אותו בשלב מאוחר יותר. נניח שיאמר זאת. בכך אין סדרי המשפט מסתיימים. אין פה הצעה שאז יתחילו לברר את האליבי, אלא אז ישמעו את העדים כרגיל. שום דבר איננו משתנה מבחינה זו, אלא כאילו נותנים אוה-רה לתובע הכללי: דע לך שהנאשם טוען טענת אליבי, וכאשר יבוא הזמן נדון בהוכחות.

גם אם לא יאמר זאת, עדיין אין הוא מנוע לומר את הדבר בשלב מאוחר יותר, מפני שההוראת-משנה נאמר, שאם אחר-כך בכל זאת יבקש לומר זאת, רשאי השופט, לפי שיקול-דעתו, להרשות לו את הדבר. שיקול-דעת זה, שנותנים כאן לבית-המשפט, מביא אותו למע-שה למצב יותר קשה מאשר היום. כי אז אין בית-המשפט יודע אם יש עדות לגבי האליבי. הוא צריך לה-חליט אם לשמוע עדים על אליבי או לא ובאופן מופשט מאוד עליו יהיה להחליט אם למנוע מהנאשם את הדבר או להרשות לו. שופטים בדרך כלל יודעים שמוטב לה-רות למי שיש לו לטעון איזו טענה, או להעיד עדות, להרשות לו להביא את העדות ורק אחר-כך לשקול אם העדות היא מהימנה או לא. קשה מאוד לשופט לומר: לפי שיקול-דעתי אתה אומר זאת מאוחר מדי; הוהרתי אותך ולכן אינני מרשה לך. ובהצעה אפילו נאמר: אינני מרשה לך להעיד על כך. כלומר, להעיד בדרך כלל מותר לו, אבל ברגע שיוכחד משהו בנוגע לאליבי, שהיה במקום זה או אחר בשעת המשעה — ימנע בית-המשפט ממנו לומר זאת. משום שקודם לכן החליט על כך.

מובן שבעירעור יעורר את השאלה הזאת מחדש, ואז יתחיל שיקול-דעת של שלושה שופטים היושבים באותו עירעור, אם נעשה כאן עיוות דין אם לאו, אם הניחוש של השופט שלא היה בטענת אליבי זאת שום אמת היה נחוץ נכון, שאפשר שהיה יסוד לטענה, כלומר הניחוש לא היה נכון. מי יכול לדעת זאת? הלא אנחנו רוצים למצוא אדם אשם אם אין כל ספק — וזה לא ישתנה.

הייתי אומר שמוטב להשאיר את החוק כמות שהוא, בנוגע לאליבי, ולתת לבית-המשפט האפשרות לשקול. הרי החוק איננו כל כך רע, ונדמה לי שאין לזה תרופה.

יש בחוק סדר הדין הפלילי סעיף מפורש, הוא סעיף 148, האומר: "בית-המשפט רשאי להרשות לתובע לה-ביא ראיות לסתור טענות העולות מראיות הסניגוריה ואשר התובע לא יכול היה לצפותן מראש, או להוכיח עובדות שהנאשם חזר בו מהודייתו בהן לאחר סיום פרשת התביעה". אז יכול הנאשם להביא עוד פעם הוכחות לסתור את ההוכחות הנוספות של התביעה, ובית-המשפט יכול אפילו לחקור ולדרוש את הדברים גם לפי

את המקום שבו נמצא בזמן שנעברה העבירה המיוחסת לו, עלולה להביא לידי כך שיפיל את עצמו. אביא דוגמה: אדם נאשם בעבירה שוד. הוא טוען טענת אל-בי. ואמנם לא השתתף בביצוע עבירה זו של שוד, אך באותו זמן היה במקום אחר, ושם ביצע עבירה קלה מזו של שוד, למשל גנל חלק בהתקהלות בלתי-חוקית. כמובן אפשר להפוך את הדוגמה, ואז יתברר שהמצב עוד יותר חמור: הוא מואשם בעבירה של השתתפות בהתקהלות בלתי-חוקית. ואם יגלה את האמת איפה היה, יתברר שבאותו זמן עבר עבירה חמורה יותר.

בסעיף 47(א) בפקודת הראיות נאמר כי "אין אדם חייב למסור ראיה, אם יש בה הודיה בעובדה שהיא יסוד מיסודותיה של עבירה שהוא מואשם בה או עשוי להיות מואשם בה". וזהו הדוגמה שהבאתי. אם יאמר: באותו זמן השתתפתי בהתקהלות בלתי-חוקית, הרי הוא עשוי להיות מואשם בכך שעבר עבירה של השתתפות בהתקהלות בלתי-חוקית.

אני מקל ראש במטרת ההצעה, שהיא - לפי דברי ההסבר - למנוע שהתביעה תהיה מופתעת מהעלאת פתאומית של טענת האליבי, שלא היתה לה אפשרות לבדוק אותה ולברר אם יש לה יסוד. יתר על כן, כפי שנאמר בדברי ההסבר, אם יש יסוד לטענה, עשויה התביעה להשתכנע בה במקדם ולבטל את המשפט. כלומר, מבחינת התביעה דאי שיש בהוראה החדשה הקלה ניכרת, אולם מבחינת זכויותיו של הנאשם עלולה הוראה זו להיות לו לרועץ.

הנאשם המעדיף את השתיקה, או הכופר באשמה, נוטל על עצמו סיכון מסויים, שכן אם יודה באשמה, הרי הוא פותח סיכוי לעצמו שהדבר ייחשב לו בזמן חריצת הדין. מאידך גיסא, בזכות השתיקה פותח הנאשם לעצמו את הסיכוי לצאת זכאי בדין, אם בגלל חוסר הוכחות, אם משום תקלה מסויימת בסדרי הדין, ואם מתוך שייחנה מן הספק בקביעת האשמה.

מן הטעמים האלה אני סבור שיש לבדוק ביסודיות בעת הדין בוועדה, אם אמנם ההוראה הזאת כפי שנקבעה בהצעת החוק היא נכונה.

החידוש שהשיג נגדאלי הוא שהוא ראוי בחינה נוספת היא ההוראה הכלולה בסעיף 1, ושלפיה "על-פי בקשת השוטר, הנתמכת בהצהרה בשבועה או בהן צדק של שוטר, כי יש יסוד סביר להניח שאדם עבר עבירה, רשאי שופט של בית-משפט שלום או של בית-משפט מחוזי לצוות על מעצרו של האדם כל עוד לא הוגש עליו כתב אישום". החידוש בהוראה זו הוא מהותי, משתת בחינות: (א) לא נדרש שהחשוד יובא לפני בית-משפט; (ב) לא נדרש בהוראה שיוגש כתב אישום נגד החשוד.

החוק הקיים מאפשר למשטרה להחזיק במעצר חשוד במשך 48 שעות. לאחר מכן עליה להביא את החשוד לפני שופט להוצאת צו מעצר. השאלה שאני שואל היא: למח לא יובא העצור לפני בית-המשפט? כי הוא הרי ממילא נמצא בידי המשטרה. אם הוא עדיין לא נמצא בידי המשטרה, מה התועלת בקבלת צו המעצר? הרי המשטרה ממילא יכולה לעצור אותו לתקופה של 48 שעות.

שאלה שנייה הטעונה הבחנה, בקשר לאותה בעיה, היא שכתוצאה מן ההוראה ששופט יכול להוציא צו מעצר כל עוד לא הוגש כתב אישום, בא התיקון הקובע

אם יצטרכו לבוא פעם שנייה להעיד. וכפי שאנחנו מכירים את עורכי-הדין, אותם עורכי-דין שאינם חברי הכנסת, כאשר עד מעיד פעמיים הם מלקקים דבש. "האם לא אמרת לפני ארבעה חודשים מלה אחרת מאשר אתה אומר היום? מתי שיקרת - או או היום?" כל עורך-דין יודע את הגוסס הזה, ושר המשפטים, בתור סגנון ועורך-דין מנוסה, בוודאי יודע זאת. כלומר, הכוונה רצויה, אבל זו לא דרך אשר בה יתקצרו המשפטים. להיפך, אולי יתארכו שוב. במקרה שהשופט הראשון יכביר, יהיה עידודו, יבואו השופטים המחזויים, יבטלו את פסק-הדין וכל העניין יתחיל במהדורה שלישית.

אני חושב שלא באופן מלאכותי אפשר לקצר משפטים, אלא באמצעים מינהליים, שהשופטים יהיו תקיפים, ישמעו משפטים בדציפות וינהגו כמו יושב-ראש הישיבה.

ה"ר ש. רוזן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת ארזי, אחרון המשותפים בדין.

דאובן ארזי (המערך, עבודה-מפ"ם):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. התיקונים הכלולים בהצעת החוק הם לפי דעתי נכונים, ויש בהם כדי לשפר את ההליכים בתחום סדר הדין הפלילי, ובדרך זו לזרז את הטיפול בעניינים המובאים לפני בתי-המשפט.

עם זכויות הנאשם נמנית גם הזכות למשפט מהיר, כדי למנוע עינויי הדין. לכן אני מחייב את הצעת החוק. אך רצוני להקשות רק בשני עניינים. על עניין אחד דיבר גם קודמי: חברי-הכנסת הלוי.

אחד החידושים המהותיים בהצעת החוק הוא חיוב נאשם המבקש לטעון טענת אליבי, שיעלה טענתו זו כבר בתשובתו לאישום. הוראה זו מלווה גם בסנקציה, והיא כלולה בסעיף 13 של ההצעה, הבא להחליף את סעיף 136 של החוק העיקרי, שבו נאמר שאם הנאשם לא הודיע לבית-המשפט שבדעתו לטעון "במקום אחד הייתי", או שהודיע על כך, אך לא ציין את המקום, לא יהיה רשאי להביא ראיות, בין עדות עצמו ובין ראיות אחרות, כדי להוכיח טענה כאמור, אלא ברשות בית-המשפט.

אני שואל: האם אין בהוראה זו משום פגיעה בזכות הנאשם שלא להפליל את עצמו? בין זכויות הנאשם המקובלות בארצות הנאורות בעולם תופסת מקום חשוב זכות השתיקה. אדם אינו חייב להעיד עדות המפלילה את עצמו. עוד בהצעת חוק הראיות משנת 1952, שהו"ב על-ידי משרד המשפטים, בדברי הפרשנות לסעיף על חסיון אי-ההפלה העצמית, נאמר כי "הפרזיביליטי של 'השתיקה', כלומר זכותו של אדם שלא לגולל על עצמו אשמה במוצא פיו, היא גם אחת מאבני היסוד של החוק המקובל האנגלי, ונקבעה אף בחוקה של ארצות-הברית של אמריקה". זכות זו נכללה גם בשורה של חוקות אחרות. גם במשפט העברי נקבע הכלל "אין אדם משים עצמו רשע".

נכון שאין הצעת החוק מבטלת את זכות השתיקה של הנאשם או את חסיון אי-ההפלה העצמית. אולם השאלה היא, האם ההוראה בדבר חובת טיעון האליבי כבר בתשובתו לאישום אין בה משום פדחה בחסיון הנוכח. כי הרי במציאות ייתכן שחובת טיעון טענת האליבי כבר בתשובתו של הנאשם, כאשר הוא חייב לציין גם

— חוק סדר הדין הפלילי (תיקון מס' 2) (ארוז, רוזן); חוק ההגבלים העסקיים (תיקון מס' 3) (רוזן, שכטרמן) —

משפט לפי השיפוט המקומי, כי השופט יימצא בבית המשפט ולא מחוץ לכתלי בית המשפט.

אם זה הפירוש הנכון, הרי ניתן לתקן את הדבר בוועדה.

אני חוזר ואומר: אני סבור שהחוק בכללותו הוא חוק טוב ויש להעבירו לוועדה. אני מקווה שההשגות אשר העליתי יידונו בוועדה.

הי"ר ש. רוזן:

חברי הכנסת, המשך הדיון בהצעת חוק זו — באחת הישיבות הקרובות.

ה. חוק ההגבלים העסקיים (תיקון מס' 3), תשל"ב—1971 * (קריאה שנייה וקריאה שלישית)

לאות. באותו יוכם אמר שר המסחר והתעשייה, כי לא יראה רע בדבר אם תרצה ועדת הכלכלה לדון גם בנושאים שלא נכללו בהצעת התיקון הנוכחי.

אך מאחר שנאמר לוועדה, על-ידי נציגי משרד המסחר והתעשייה שהופיעו לפניו, כי בעקבות המלצות הוועדה בראשותו של השופט ד"ר צלטנר דנים במשרד בהגשת תיקון יסודי, שיציע שינויים מהותיים בחוק ההגבלים העסקיים, ביקשתי מנציגי משרד המסחר והתעשייה להביא לפני השר המלצה שישקול גם תיקון ושינוי ההוראות, הקיימות בחוק, בדבר אי-תחולתו על עניינים שונים, ובמיוחד על הסדרים בחקלאות. כמו כן ביקשתי שאם הממשלה לא תמצא לנכון להציע שינויים בהוראות אלה, יסכים השר שהוועדה תדון בנושא זה כאשר תובא לפניו הצעת החוק.

המנהל הכללי של משרד המסחר והתעשייה הודיע לי, כי בעת העיון בהמלצות ועדת ד"ר צלטנר יידון גם עניין החלת החוק על כל ענפי המשק, לרבות ייצורה ושיווקה של תוצרת חקלאית. משום כך החליטה הוועדה שלא לעכב את אישור התיקון הנוכחי. החוק מוגש לכנסת בלא הסתייגויות ואני מציע לאשרו בקריאה שנייה ושלישית.

הי"ר ש. רוזן:

חברי הכנסת, אנו עוברים להצבעה. לחוק זה שני סעיפים. אני מעמידם להצבעה בקריאה שנייה.

ה הצבעה

סעיפים 1—2 נתקבלו.

הי"ר ש. רוזן:

ועתה אני מעמיד את החוק להצבעה בקריאה שלישית.

ה הצבעה

חוק ההגבלים העסקיים (תיקון מס' 3), תשל"ב—1971, נתקבל.

הי"ר ש. רוזן:

הישיבה הבאה — מחר בשעה אחת-עשרה. ישיבה זו נעולה.

"כי יכול שופט או בית-משפט לצוות על מעצר אדם". בחוק העיקרי דובר רק על בית-משפט, לא דובר על שופט. אני שואל: האם פירוש ההוראה הזאת, שכל שופט, ובכל מקום, כלומר גם מחוץ לכתלי בית-המשפט, יכול להוציא צו מעצר? אם שוטר, נאמר באילת, יבוא לשופט ויאמר לו: אני מבקש להוציא צו מעצר נגד אדם החשוד בכך שעבר עבירה; לאחר מכן יתברר שהשוטר הזה או שוטר אחר עצר את החשוד לא באילת, אלא בבאר-שבע — השאלה היא: לפני איזה בית-משפט תביא המשטרה את העצור? אני סבור שכונת החוק היא, שבמקום שנאמר "בית-משפט" יהיה זה בית-

הי"ר ש. רוזן:

הכנסת תעבור לסעיף י"ב בסדר-היום: חוק ההגבלים העסקיים (תיקון מס' 3), תשל"ב—1971, קריאה שנייה ושלישית. רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת הכלכלה, חבר-הכנסת שכטרמן.

אברהם שכטרמן (יו"ר ועדת הכלכלה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. חוק ההגבלים העסקיים, תשי"ט—1959, קובע שהסדר כובל הוא בלתי-חוקי ואסור לנהוג על-פיו כל עוד לא אושר על-ידי מועצת ההגבלים העסקיים, אלא אם כן ניתן לגביו היתר זמני.

לפי סעיף 18 לחוק, כל צד להסדר כובל חייב לרש"מ ולהגיש בקשה למועצה למתן החליטה תוך חמישה עשר יום מיום שנעשה צד להסדר. אם אחד הצדדים מילא חובה זו, שאר הצדדים פטורים ממנה.

התעורר החשש, שבמקרה שלא תוגש הבקשה בתום חמישה-עשר הימים שנקבעו לרישום ולהגשת הבקשה, תישאר על הצדדים רק האחריות הפלילית, אך יהיו פטורים מחובתם לפי סעיף 18 לחוק. לכן בא תיקון מס' 3 לחוק ההגבלים העסקיים, תשל"ב—1971, לקבוע שהחובות יעמדו בתקפן עד שיקוימו.

כיום אין אפשרות לחזור ולהביא לדין אדם על שהוא ממשיך לא לקיים את חובותיו לפי סעיף 18. אך עניין זה מוסדר בחוק המוצע ונקבע בו שגם הרשעה על עבירת אי-קיום חובותיו האמורות, וריצוי עונש על כך, לא יפטרו אותו מחובת הרישום והגשת הבקשה, ותהיה אפשרות לחזור ולהעמידו לדין כל עוד לא קיים את חובותיו.

ועדת הכלכלה הוסיפה על הצעת הממשלה את הוראת המעבר שבסעיף 2, המעניקה לאלה שלא קיימו את חובותיהם לפי סעיף 18 לחוק לפני פירסום חוק זה אפשרות לעשות זאת תוך 30 יום מתאריך פירסום התיקון לחוק — מועד שהחוק העיקרי קבע אותו.

בעת הוויכוח על הצעת התיקון הנוכחי, בקריאה הראשונה בכנסת, הובעו דעות במליאת הכנסת על הצורך להביא לשינוי גישה ביחס להסדרים כובלים בחק-

הישיבה נעולה בשעה 20.08.